

ZÁKLADY EKONOMIE

- vyučující: jandova@econ.muni.cz
- kancelář 504 (katedra ekonomie)
- 3 bloky výuky, ukončení: písemná zkouška
- literatura:
  - ppt v ISu (Studijní materiály BPE_ZEKO)
  - HOLMAN, R.: Základy ekonomie pro studenty vyšších odborných škol a neekonomických fakult VŠ
  - Doplnující články uvedené v přednáškách
  - MANKIWI, N. G.: Zásady ekonomie (doplňková)

Podmínky pro úspěšné absolvování kurzu

---

1. Úspěšné vypracování 2 autokorekčních cvičení v ISu dle harmonogramu
  - Za úspěšné vypracování je považována minimálně 50% správnost odpovědí.
2. Úspěšné napsání závěrečného testu
  - Úspěšné napsání závěrečného testu spočívá v úspěšnosti 60 a více %.

OBĚ PODMÍNKY SE TÝKAJÍ I OPAKUJÍCÍCH !!!

Harmonogram

4.10.2014	12:50-16:05, P304	1. blok výuky
1.11.2014	12:50-16:05, P312	2. blok výuky
2.11.–9.11.2014 včetně		1. autokorekční cvičení
29. 11. 2014	8:30-11:50, P312	3. blok výuky
30.11.–7.12.2014 včetně		2. autokorekční cvičení
leden - únor 2015		zkouškové

1

ZÁKLADNÍ PRINCIPY EKONOMIE

Ekonomie

- z řeckého ***oikonomia*** („správa domácnosti“)
  - věda zkoumající, jak společnost obhospodařuje své **vzácné** zdroje (Mankiw)
  - věda o lidském jednání (Holman)
    - vzácnost zdrojů a neomezené potřeby lidí
- X ekonomika (= hospodářství)
- základní principy ...

1. Rozhodování subjektů

- Volba mezi alternativami
  - efektivnost $\times$ rovnost
- Cena něčeho, za čeho se musíte vzdát pro jeho získání
  - rovnost a komparabilitu různých alternativ
  - (kladné) užžitosti
- Racionální lidé vážou mezních veličinách
  - dílčí
- Lidí reagují na změny mezních veličin
  - mezní příjem $\geq$ mezní náklady $\rightarrow$ jednání

2. Jak probíhají interakce mezi lidmi

- Obchodem si mohou polepšit obě strany
- Trhy jsou **obvykle** dobrým způsobem organizace ekonomické aktivity
  - tržní ekonomika
  - neviditelná ruka trhu
- Vlády **mohou** někdy zlepšit výsledky fungování trhu
  - tržní selhání (externality, veřejné statky, tržní síla (NEDOKO), asymetrické informace)

Neviditelná ruka trhu

- READ, L.: Já, tužka:
- Tužka = prostá věc, kterou by nikdo sám nedokázal vyrobit
  - vzniká spoluprací milionů lidí
  - jednotlivé kroky výroby probíhají daleko od sebe = zdánlivě jednoduchá výroba
  - nikdo nekoordinuje – koordinuje to trh

3. Jak funguje ekonomika jako celek

- Životní úroveň závisí na schopnosti země vyrábět statky a služby
  - produktivita
- Tiskne-li vláda moc peněz, ceny stoupají
  - inflace
- Krátkodobě lze volit mezi inflací a nezaměstnaností
  - Phillipsova křivka

Ekonomie vás naučí ...

- ... přemýšlet o alternativách
- ... ohodnotit náklady dané volby
- ... pochopit vazby mezi událostmi

<http://www.business.unr.edu/faculty/parker/econ102/economists.gif>

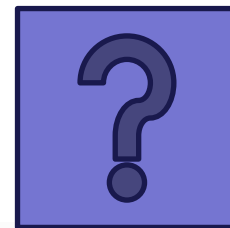

Ekonomie jako věda

- Metody
  - není exaktní věda
- Role předpokladů
  - ceteris paribus (= za jinak nezměněných předpokladů)
  - racionální chování člověka
- Modely – zjednodušení reality
- Pozitivní X normativní tvrzení
  - popis (*je*) X hodnocení (*mělo by být*)
- Mikroekonomie X makroekonomie

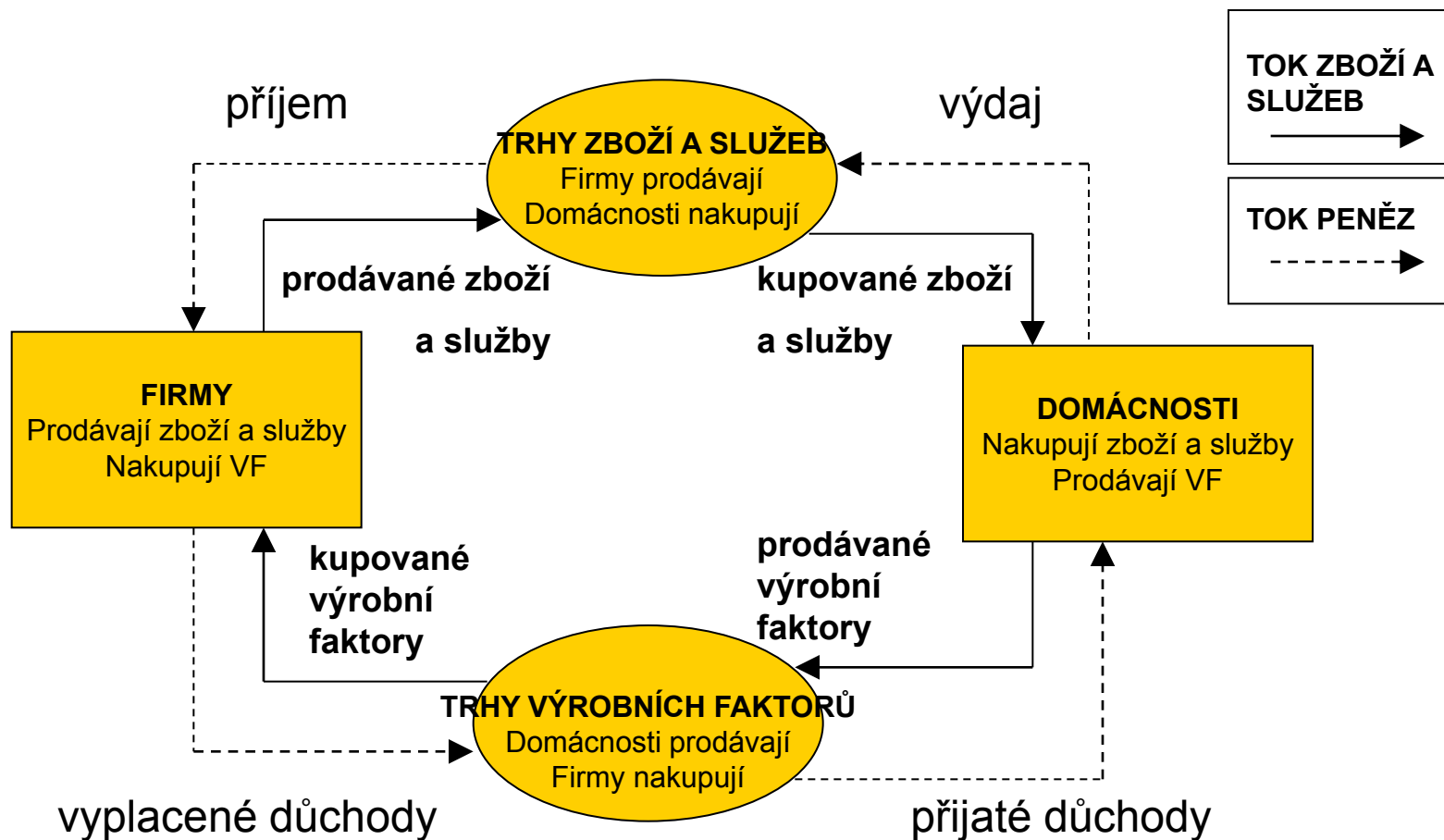
Racionální chování člověka

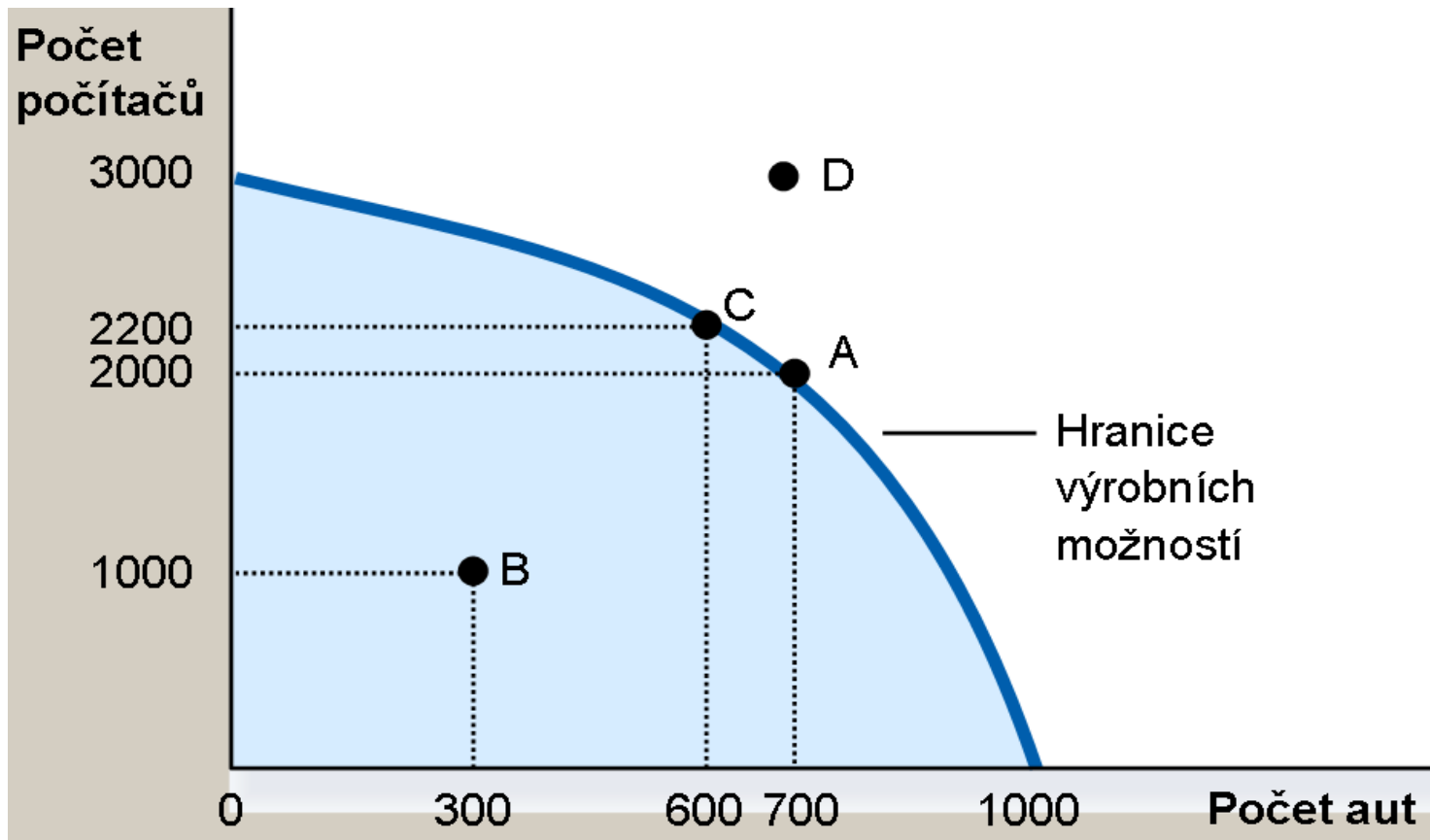
Paní Nováková by chtěla jít v sobotu s manželem na koncert, on však chce jít na hokej. „Jak můžeš dávat hokeji přednost před krásnou hudbou?“ diví se paní Nováková a začíná pochybovat o racionalitě svého manžela. Je paní Nováková racionálnější než pan Novák?

- nejde o otázku racionality!

Ekonomický koloběh

Hranice výrobních možností

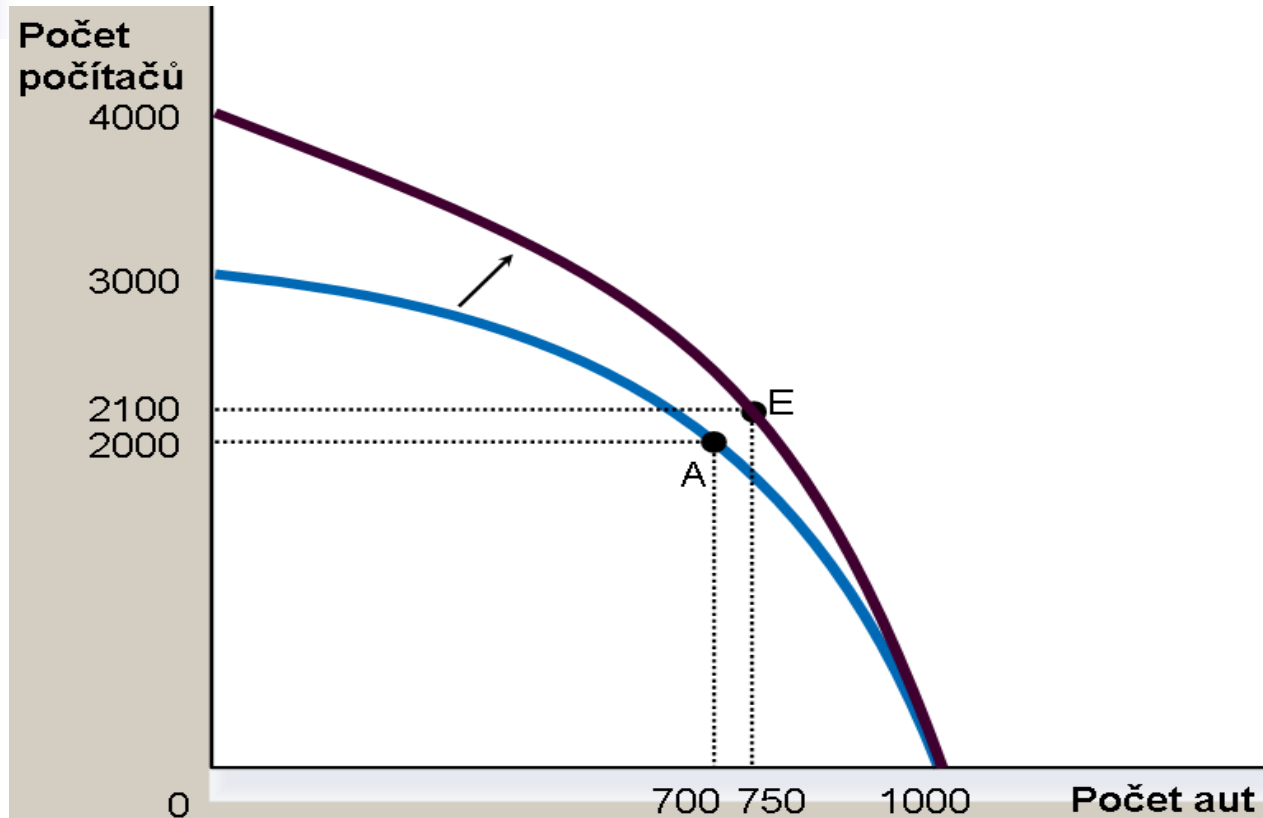
Co zachycuje hranice výrobních možností?

= graf, který ukazuje různé kombinace výstupu, které může ekonomika vyrobit při daném množství výrobních faktorů a úrovni výrobní technologie

- Efektivitu
- Alternativy
- Náklady obětované příležitosti
- Ekonomický růst

Posun hranice výrobních možností

- Technologické zlepšení u výroby počítačů

Neshody ekonomů

- Rozdíly ve vědeckých soudech
  - pochybnosti o platnosti alternativních teorií
  - např. zdanit příjem nebo spotřebu?
- Rozdíly v hodnotách
  - spravedlnost (?)
  - např. mají bohatší platit víc?
- Vliv „amatérů“
  - každý se považuje za ekonoma

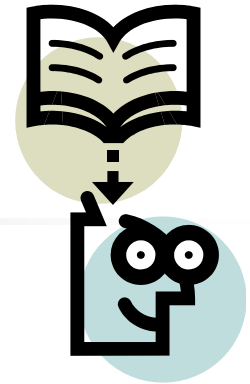
Kde panuje shoda?

1. Cenový strop u nájemného snižuje kvantitu a kvalitu dostupného bydlení. (93 %)
2. Cla a dovozní kvóty většinou snižují všeobecný ekonomický blahobyť. (93 %)
3. Pružné a plovoucí měnové kursy poskytují efektivní mezinárodní peněžní uspořádání. (90 %)
4. Fiskální politika (tj. snížení daní anebo zvýšení státních výdajů) funguje jako významný stimul pro ekonomiky, které jsou pod hranicí produkčních možností. (90 %)
5. Má-li být státní rozpočet vyrovnaný, měl by být vyrovnaný spíše po uplynutí cyklického období než v jednoletém intervalu. (85 %)
6. Platby v hotovosti zvyšují blahobyť příjemců více než sociální dávky v naturálních ve stejné hodnotě. (84 %)
7. Velký federální státní dluh má negativní dopad na ekonomiku. (83 %)
8. Minimální mzda zvyšuje nezaměstnanost mládeže a nekvalifikovaných pracovníků. (79 %)
9. Vláda by měla restrukturalizovat sociální systém tak, aby více odpovídal „záporným daním z příjmu“. (79 %)
10. Daně za znečištění a obchodování s odpadem představují lepší přístup než kontrola znečištění systémem nejvyšších hranic povoleného znečištění. (79 %)

Zdroj: Richard M. Alson, J. R. Kearl a Michael B. Vaughn: Is there a Consensus among Economists in the 1990's? *American Economic Review*, květen 1992, s. 203–209.

ČETBA

- READ. L.: **Já, tužka**
- BASTIAT, F.: **Co je a co není vidět**
  - pouze kapitola Rozbité okno (s. 99-102)

2

JAK FUNGUJE TRH

Ekonomika

- Ekonomika – sledování vlastních zájmů = systém
- Informace – ceny, fce:
  - Informační
  - Motivační
  - Alokační
  - Distribuční
- Základní předpoklad: racionální chování člověka
- Homo oeconomicus

Základy

Tržní síly

- Nabídka a poptávka jsou hybateli tržních ekonomik
- Moderní mikroekonomie je o nabídce, poptávce a tržní rovnováze
- Trh = skupina prodávajících a kupujících určitého produktu/služby
- Nabídka a poptávka odpovídají chování lidí a jejich vzájemné interakci na trhu

Trhy a konkurence

- **Nabídka** = prodávající
- **Poptávka** = kupující
- **Konkurenční trh** = trh, kde je hodně prodávajících a kupujících, takže nikdo nemůže ovlivnit tržní cenu (**DOKO**)

Konkurence

- **Dokonalá konkurence:**
  - produkce je identická
  - mnoho prodávajících a kupujících, takže nikdo nemůže ovlivnit tržní cenu
  - kupující a prodávající jsou **cenoví příjemci**
- **Monopol:**
  - = jeden prodávající = **cenový tvůrce**
- **Oligopol**
  - = několik prodávajících
  - ne příliš agresivní konkurence
- **Monopolistická konkurence**
  - = mnoho prodávajících
  - odlišitelná produkce
  - každý prodávající může stanovit cenu svého produktu

Poptávka (demand, D)

- **Poptávané množství** = množství určitého produktu, které jsou poptávající ochotni a schopni koupit
- **Zákon poptávky** = ceteris paribus, poptávané množství klesá s rostoucí cenou daného produktu
- **Poptávková křivka** = vztah mezi množstvím (Q) a cenou (P)

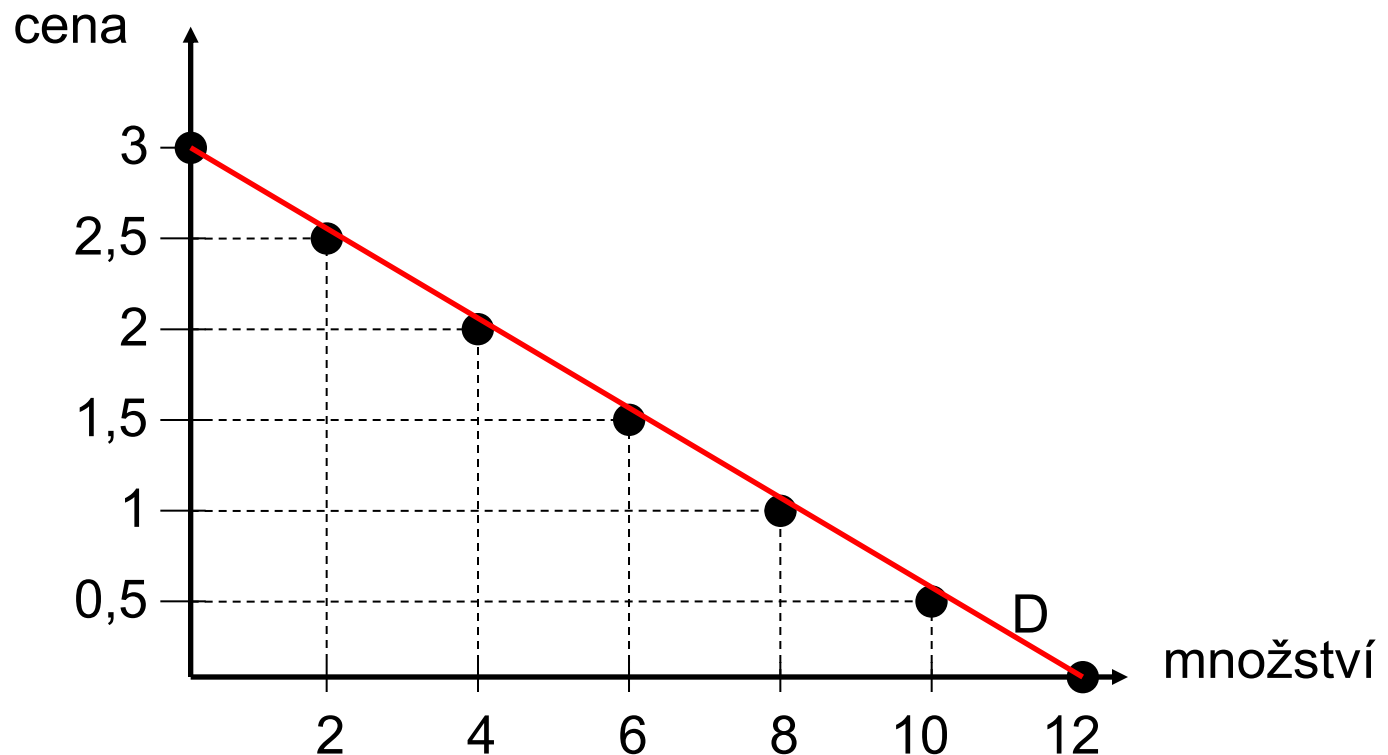
Příklad Karel a

- Cena rohlíku (v Kč)
- Poptávané množství (ks)

0	-----	12
0,5	-----	10
1	-----	8
1,5	-----	6
2	-----	4
2,5	-----	2
3	-----	0

Karlova (= individuální) poptávková křivka

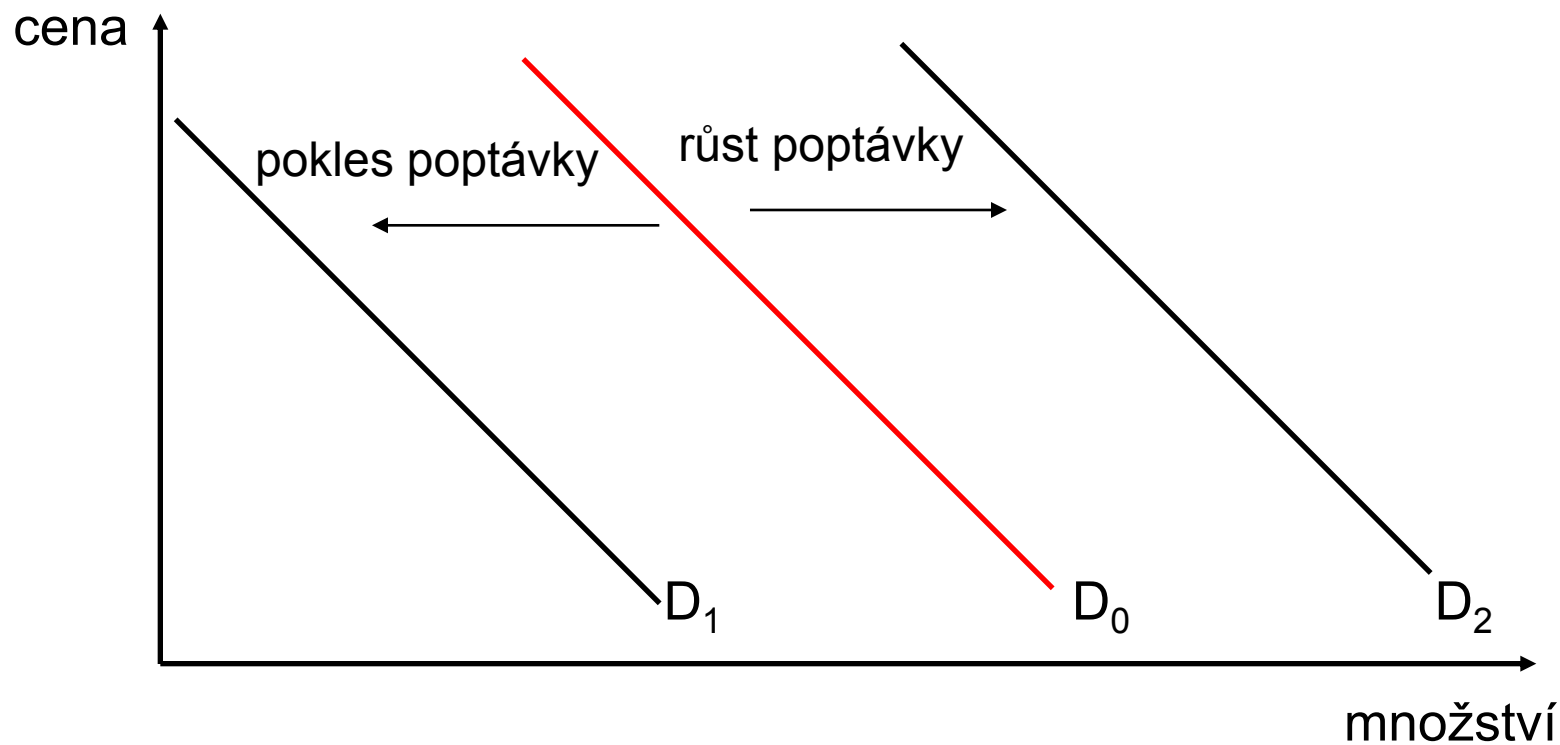

Tržní X individuální poptávka

- Tržní poptávka = souhrn všech individuálních poptávek po určitém zboží/službě
- Graficky: horizontální součet individuálních poptávkových křivek

Posun poptávkové křivky

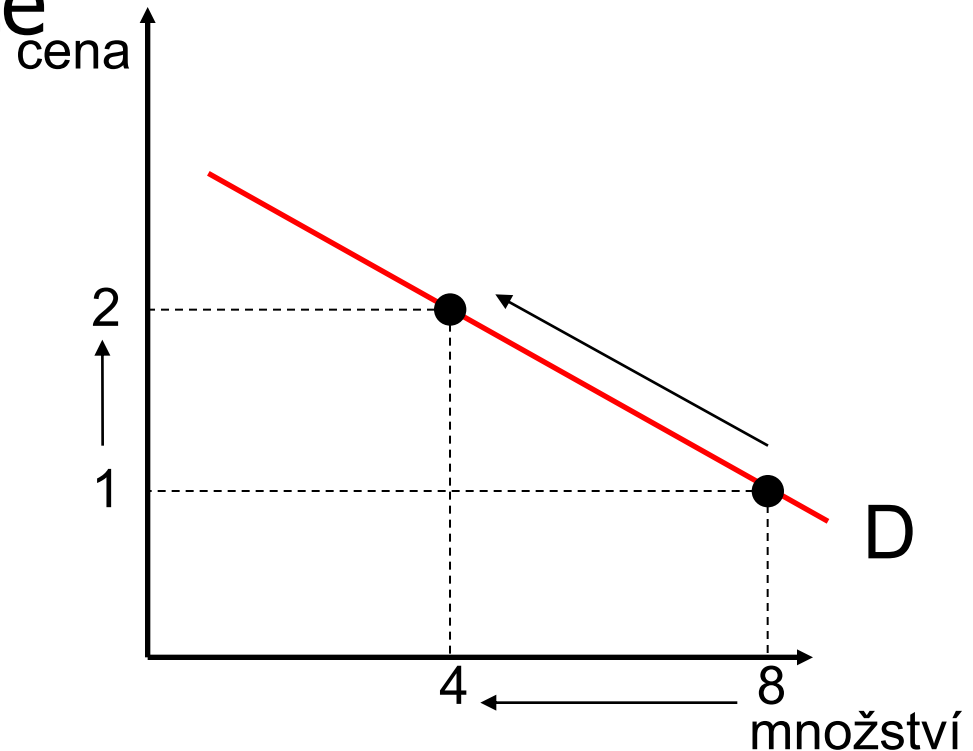
Co ovlivňuje kupujícího?

- Důchod spotřebitele
  - normální X podřadná produkce
- Ceny příbuzné produkce
  - substituty X komplementy
- Chutě
- Očekávání
- Počet spotřebitelů

Změna ceny dané produkce?

- Vyvolá změna poptávaného množství
= posun po křivce

Závisí D na P nebo P na D?

- Př. zemědělec očekává **velkou úrodu: jaký to bude mít vliv na jeho příjmy?**
- Více řepky = pokles její ceny
- Když klesne cena = růst poptávky po řepce = **růst její ceny**

VYSOKÁ ÚRODA a zároveň VYSOKÁ CENA?

Příklad ze života

Pivo zdraží, hospodští se bojí o zákazníky

Českobudějovicko - Chystané zdražení piva kvůli vyšší dani od nového roku vzbuzuje obavy hostinských. Už teď pozorují, že mnozí zákazníci se přesouvají při pití pěnového moku od výčepů k teplu rodinného krbu.

<http://jindrichohradecky.denik.cz/podnikani/pivo-zdrazi-hospodsti-se-boji-o-zakazniky20091004.html>

Nabídka (supply, S)

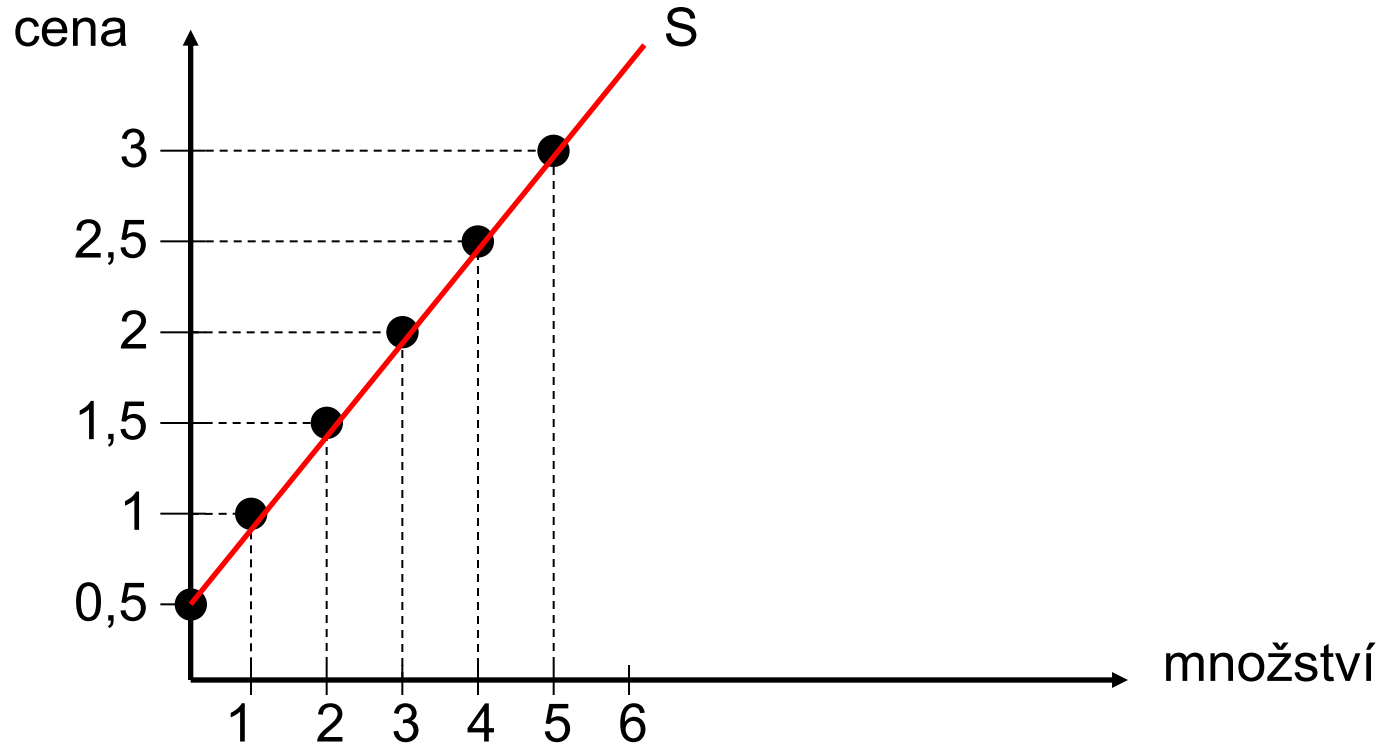
- **Nabízené množství** = množství produkce, které jsou prodávající ochotni a schopni prodat
- **Zákon nabídky** = ceteris paribus, nabízené množství roste s rostoucí cenou daného produktu
- **Nabídková křivka** = vztah mezi množstvím (Q) a cenou (P)

Příklad: Nabídka pekaře Housky

- Cena rohlíku (v Kč)
- Nabízené množství (ks)

0	-----	0
0,5	-----	0
1	-----	1
1,5	-----	2
2	-----	3
2,5	-----	4
3	-----	5

Houskova (= individuální) nabídková křivka

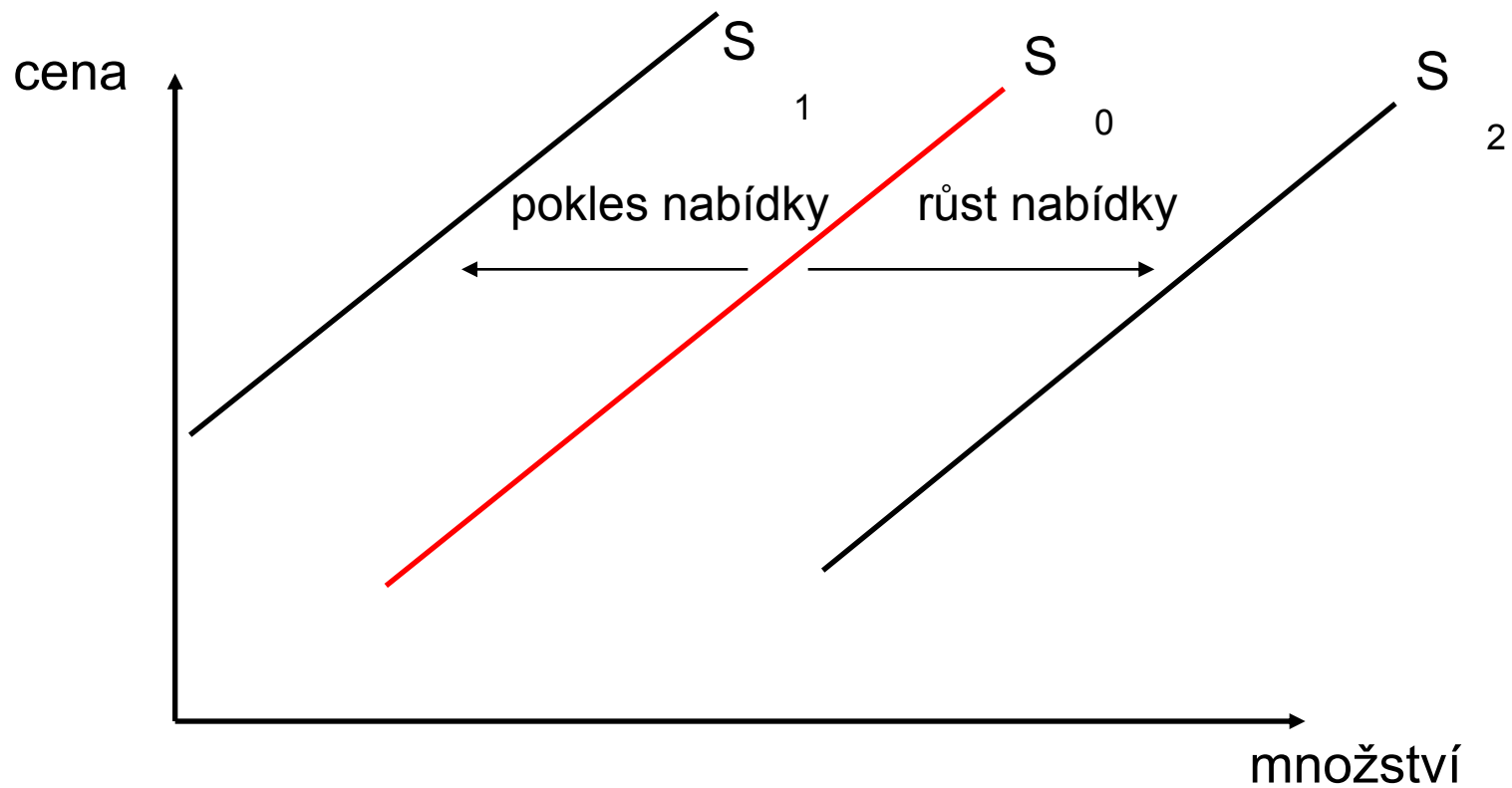
Tržní X individuální nabídková křivka

- Tržní nabídka = souhrn všech individuálních nabídek určité produkce/služeb
- Graficky: horizontální součet individuálních nabídkových křivek

Posun nabídkové křivky

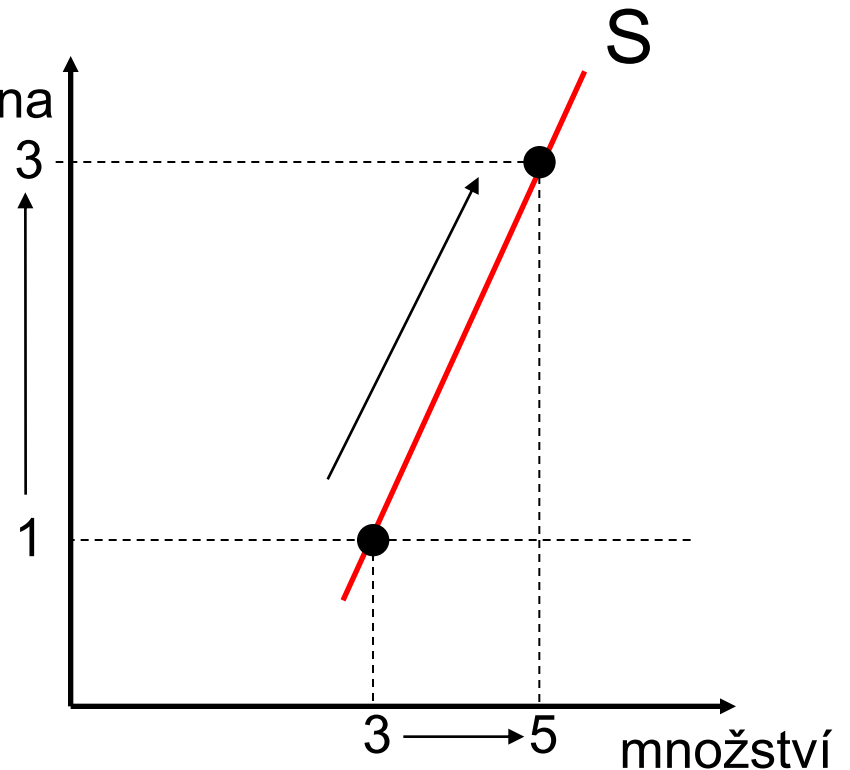
Co ovlivňuje prodávající?

- Cena vstupů
- Technologie
- Očekávání
- Počet prodávajících

Změna nabízeného množství

- Posun po nabídkové křivce
- Vyvoláno vším, co mění nabízené množství

Příklad ze života

Zvyšování cen nafty nabralo v posledních týdnech na rychlosti. V podstatě každým dnem ceny stoupaly a překonaly i hranici 35 korun. Analytici dobré zprávy o poklesu nepřinášejí ani do budoucna. Většina dopravců tak kvůli vlastnímu přežití avizuje zvýšení cen svých výrobků a služeb.

<http://www.podnikatel.cz/clanky/rekordni-ceny-nafty-cesti-dopravci-zdrazi/>

Trh

- Rovnováha = situace, kdy cena dosáhla úrovně, kde jsou se poptávané a nabízené množství rovná
- Rovnovážná cena – odpovídá průsečíku S a D
- Rovnovážné množství – odpovídá průsečíku S a D

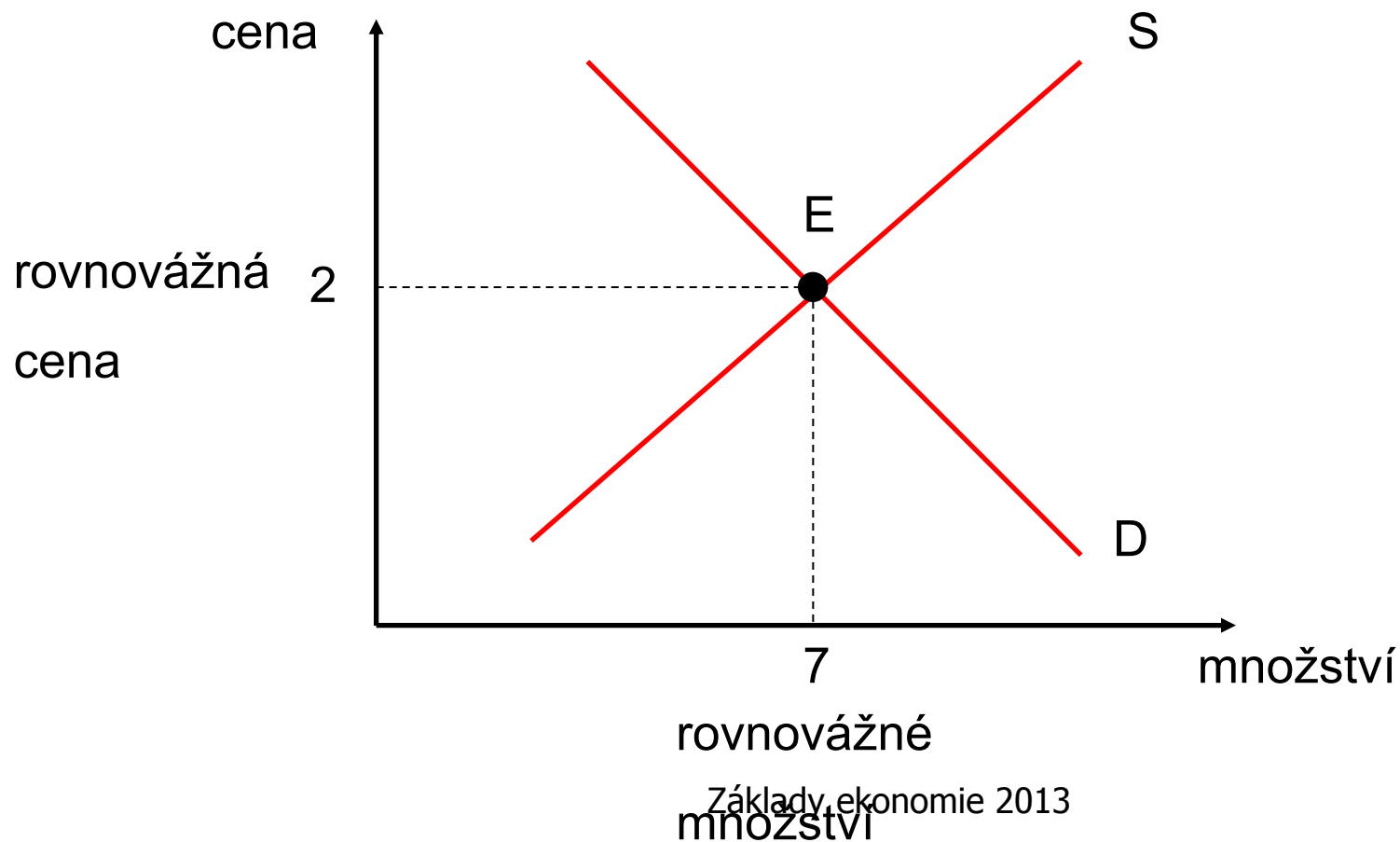
Nabídka a poptávka

za cenu 2 Kč se
poptávané a
nabízené
množství rovná

Cena rohlíku (v Kč)	Poptávané množství (ks)
0	19
0,5	16
1	13
1,5	10
2	7
2,5	4
3	1

Cena rohlíku (v Kč)	Nabízené množství (ks)
0	0
0,5	0
1	1
1,5	4
2	7
2,5	10
3	13

Trh v rovnováze

Nerovnováha trhu

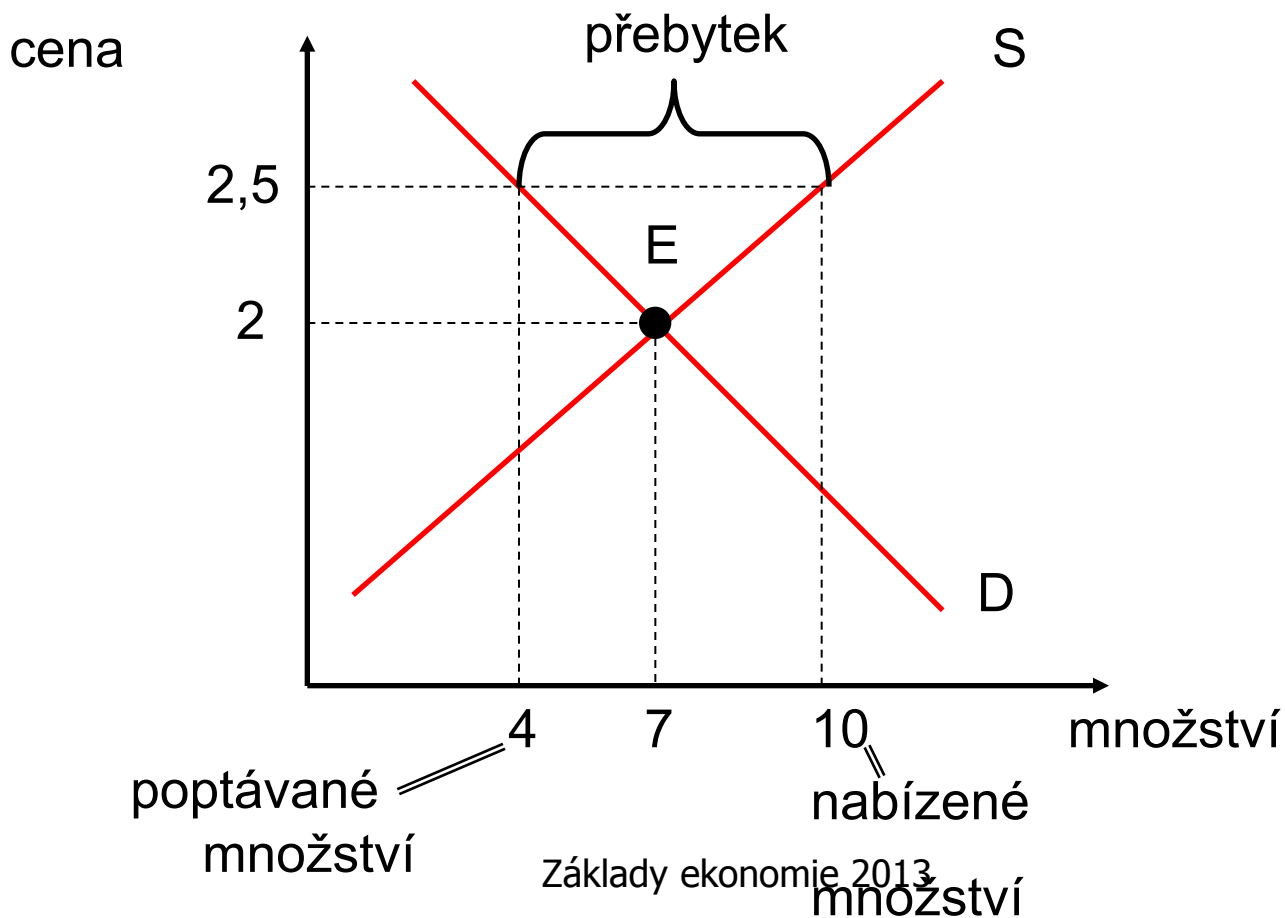
■ Přebytek:

- Cena je vyšší než rovnovážná
- Nabízené množství je vyšší než poptávané
- Prodávající sníží cenu, aby víc prodali

■ Nedostatek:

- Cena je nižší než rovnovážná
- Poptávané množství je vyšší než nabízené
- Prodávající zvýší cenu, protože si to mohou dovolit

Trh v nerovnováze

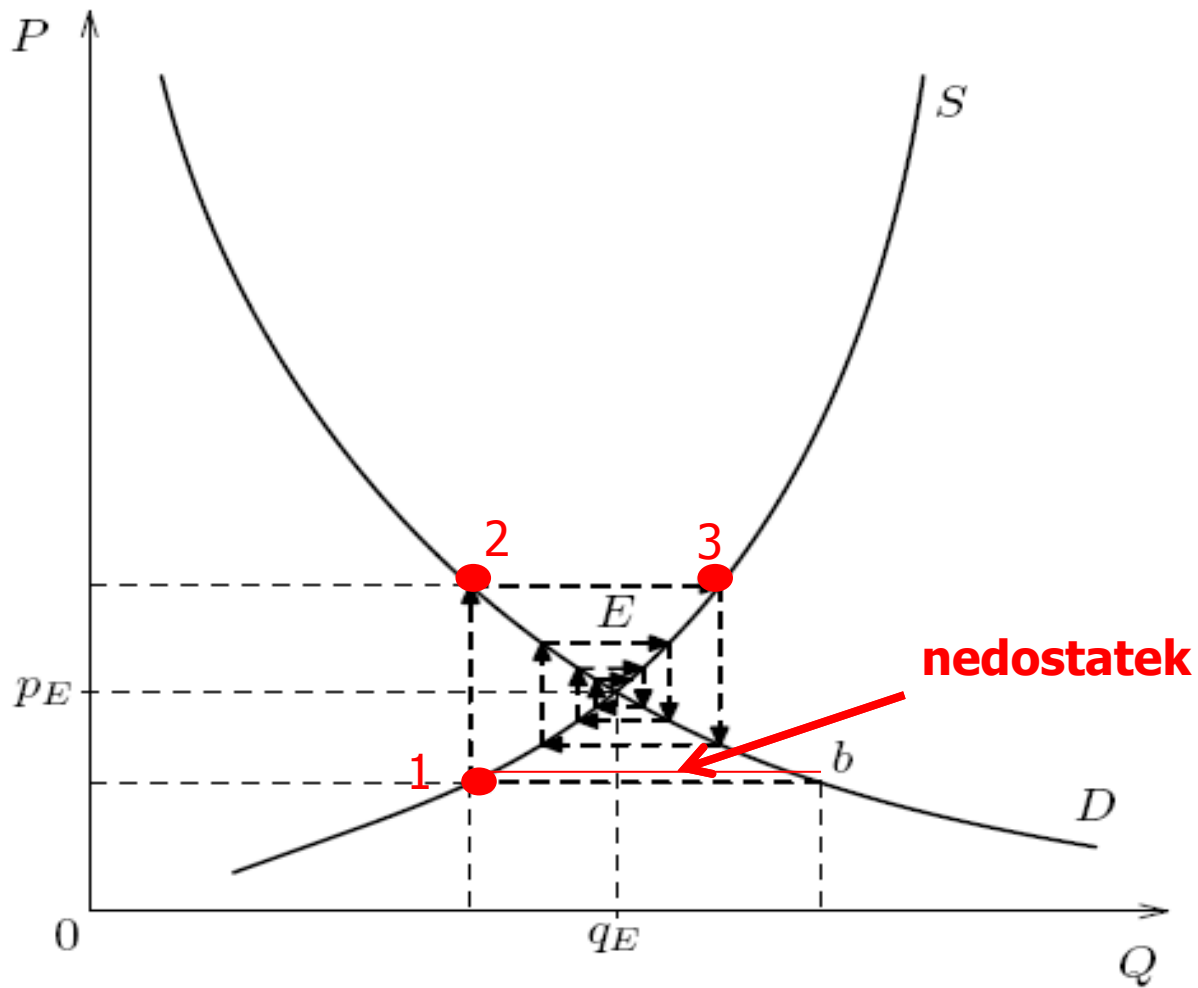

Zákon nabídky a poptávky

- Cena produkce se přizpůsobuje, čímž srovnává nabízené a poptávané množství
- Nutná podmínka: neregulovaný trh

Pavučinový model trhu

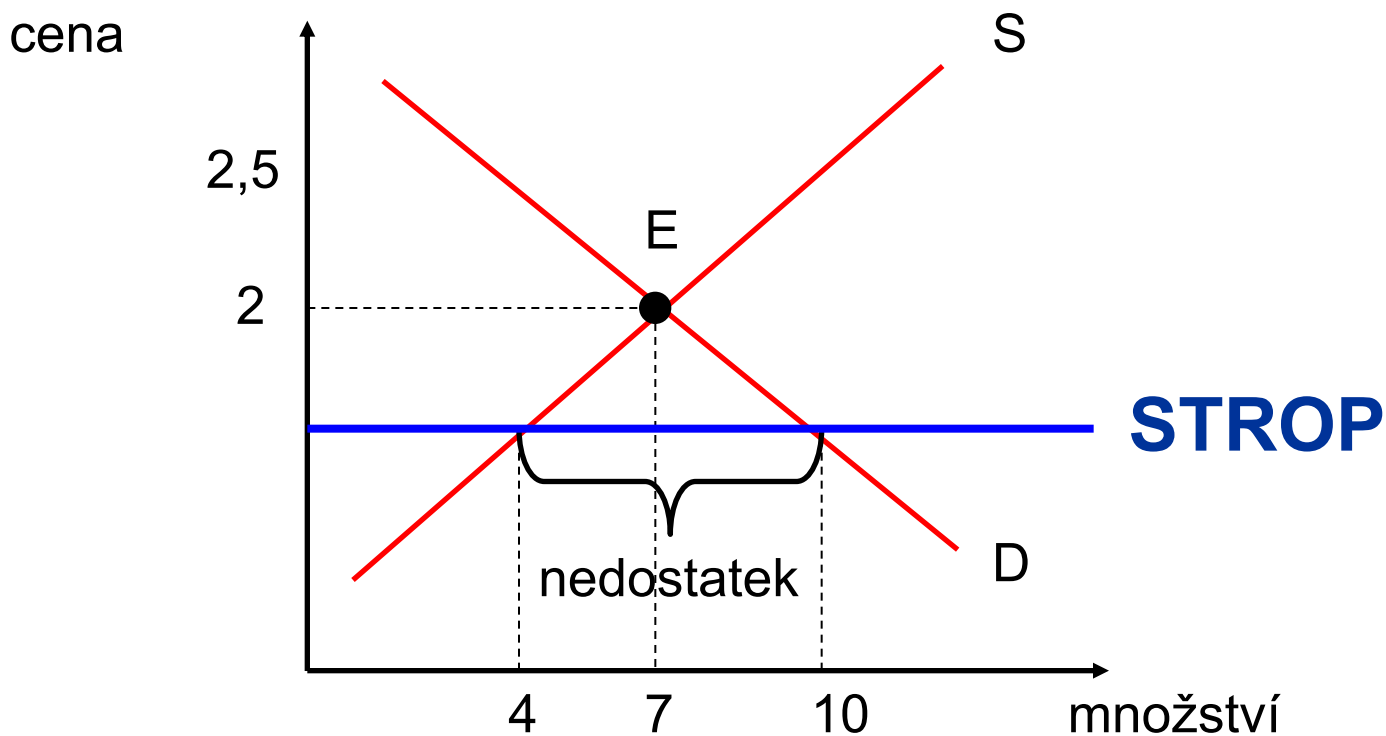

Vliv státu

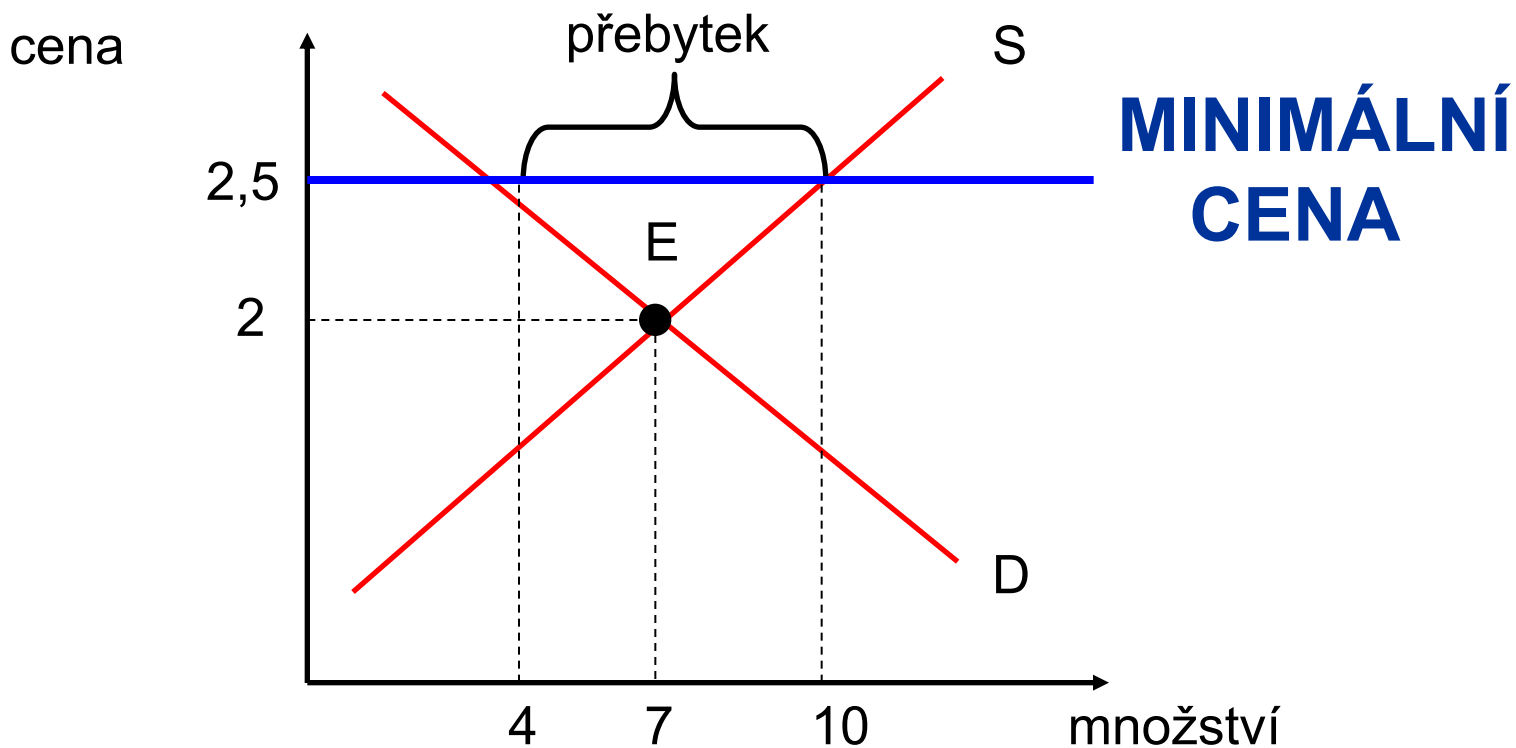

- „nespravedlivé ceny“
- **Cenový strop** = max. cena, za kterou může být prodáváno
- **Min. cena** = nejnižší cena, za kterou může být prodáváno
- Důsledek: přebytek X nedostatek

Cenový strop

Minimální cena

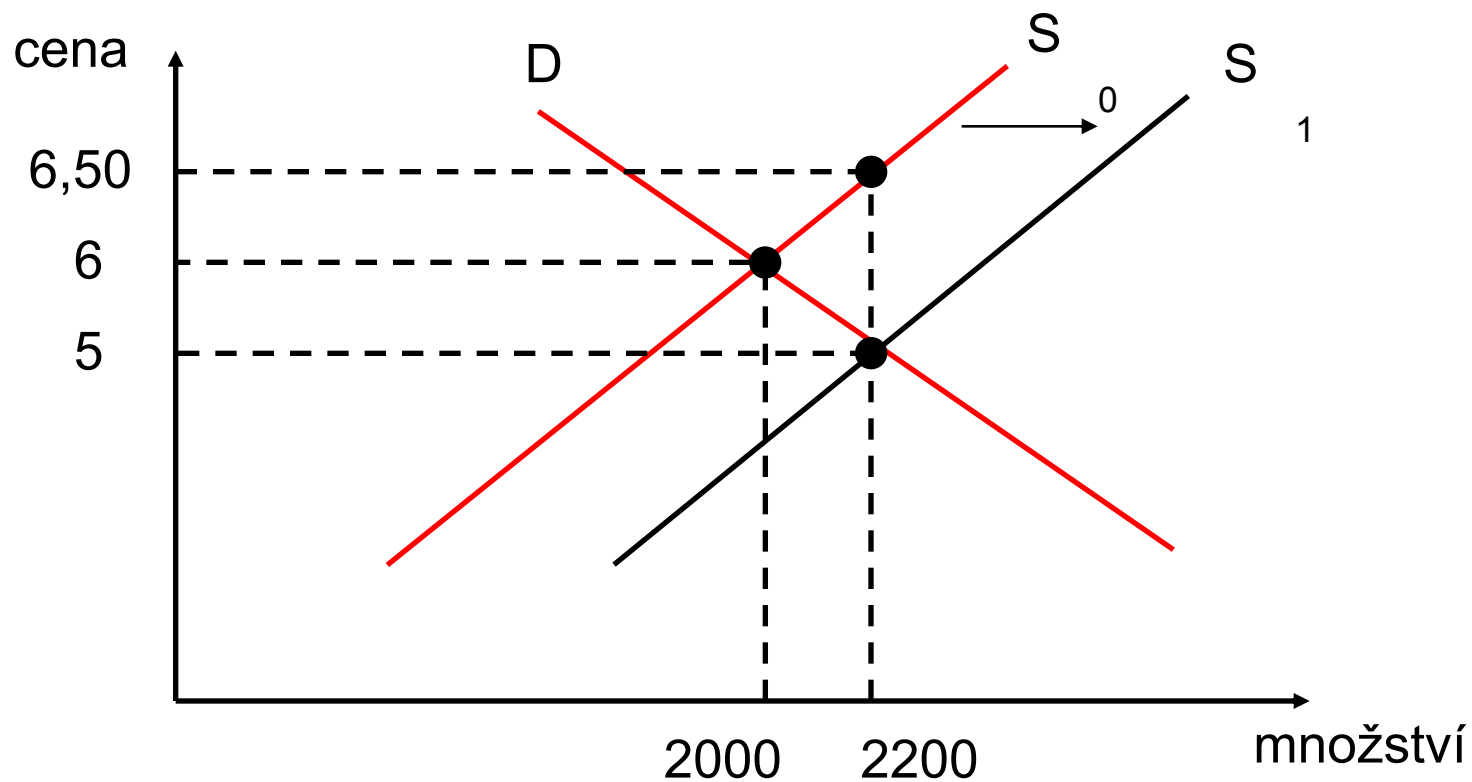

Subvence k ceně

- Mléko – rovnováha 6 Kč – 2000 ks
- Stát chce zajistit zemědělcům 6,50 Kč
- Znamená to připlacení 0,50 Kč na kus?
- NE!!!:
za vyšší cenu – nižší poptávané množství

Subvence k ceně

- Přestávka 😊

3

EFEKTIVNOST TRHU

Koordinace ekonomiky

---

1. **příkaz** – CPE: centrální plán, státní vlastnictví, vertikální struktura
  2. **trh** – TE: směna, soukromé vlastnictví, horizontální struktura
- Smíšená ekonomika
    - Příkaz a trh vedle sebe

Tržní rovnováha

- Konkurence na straně prodávajících a kupujících
  - Konkurence prodávajících tlačí cenu dolů
  - Konkurence kupujících tlačí cenu nahoru
- Tržní rovnováha
  - Nabízené množství se rovná poptávanému, takže nevzniká ani přebytek ani nedostatek
  - Stabilní situace na trhu

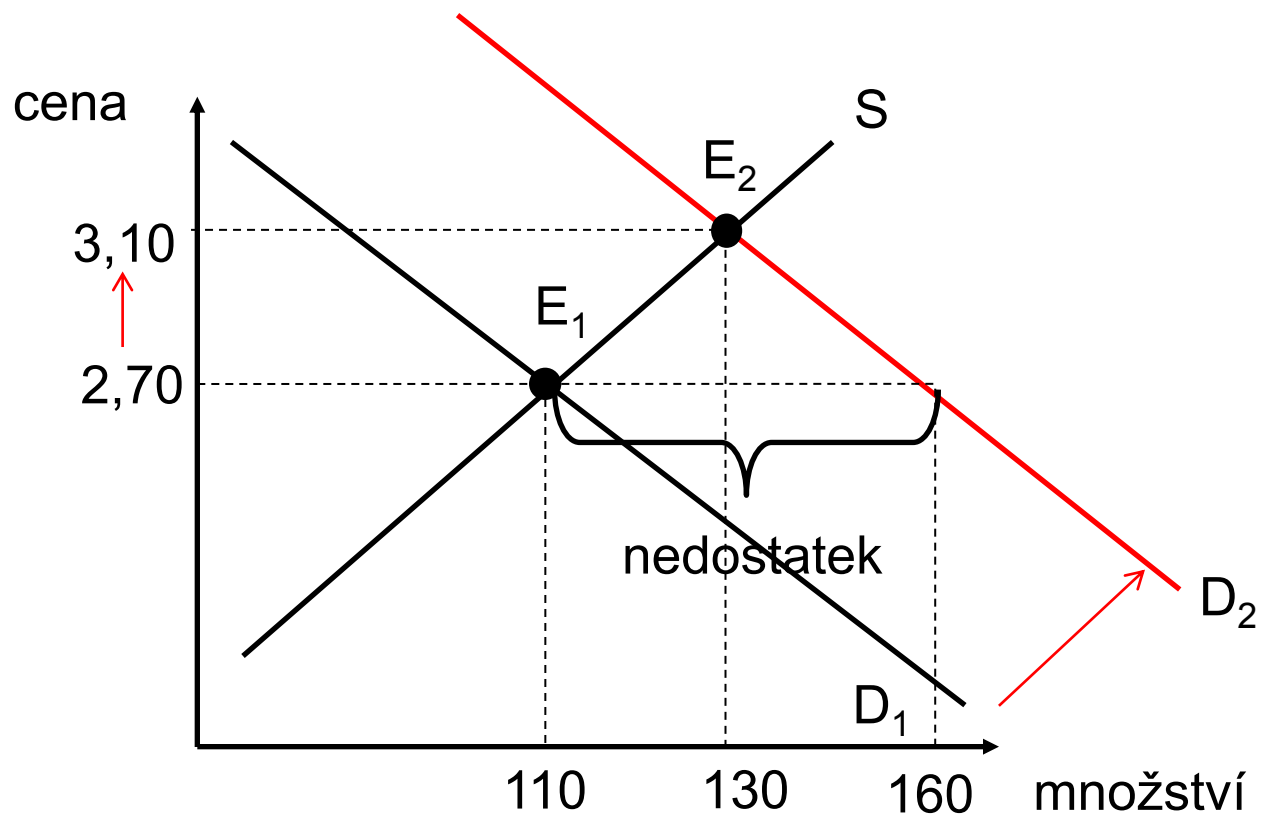

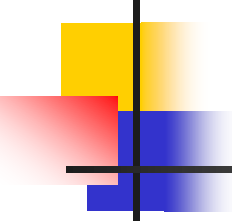
Příklad – trh vajec

- Původní rovnováha na trhu při ceně 2,70 Kč a množství 110 kusů
- Vlivem reklamní kampaně „Vejce jsou zdravá“ dojde ke změně preferencí = lidé je začnou upřednostňovat
  - ➔ růst poptávky
    - Vznikne krátkodobá nerovnováha (nedostatek)

Příklad – trh vajec

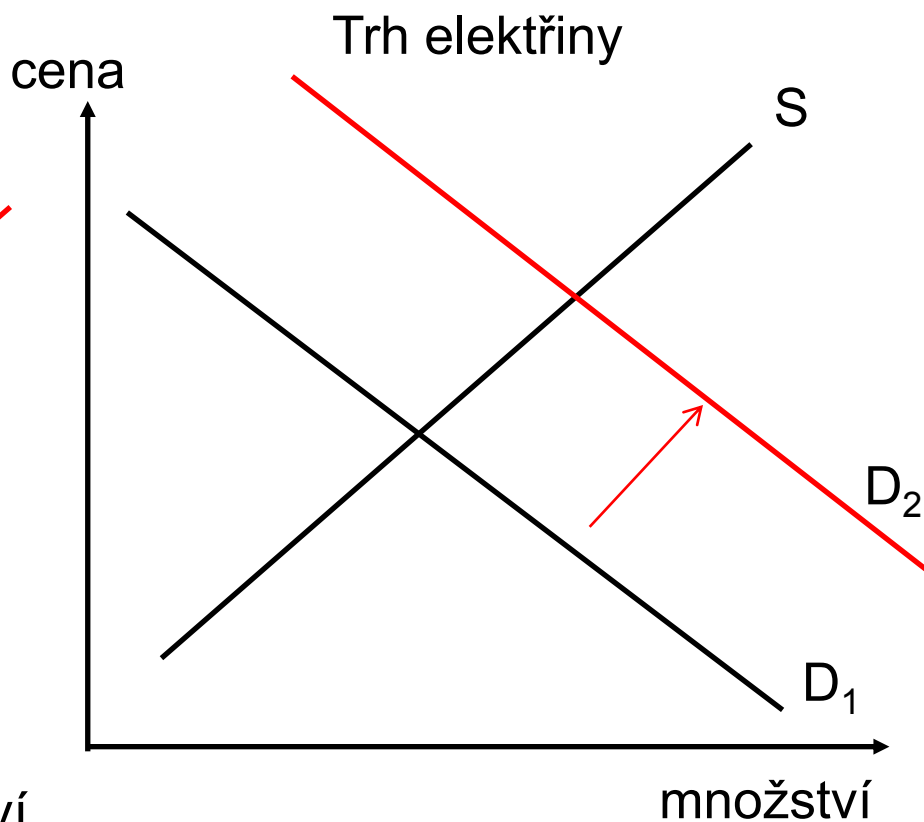
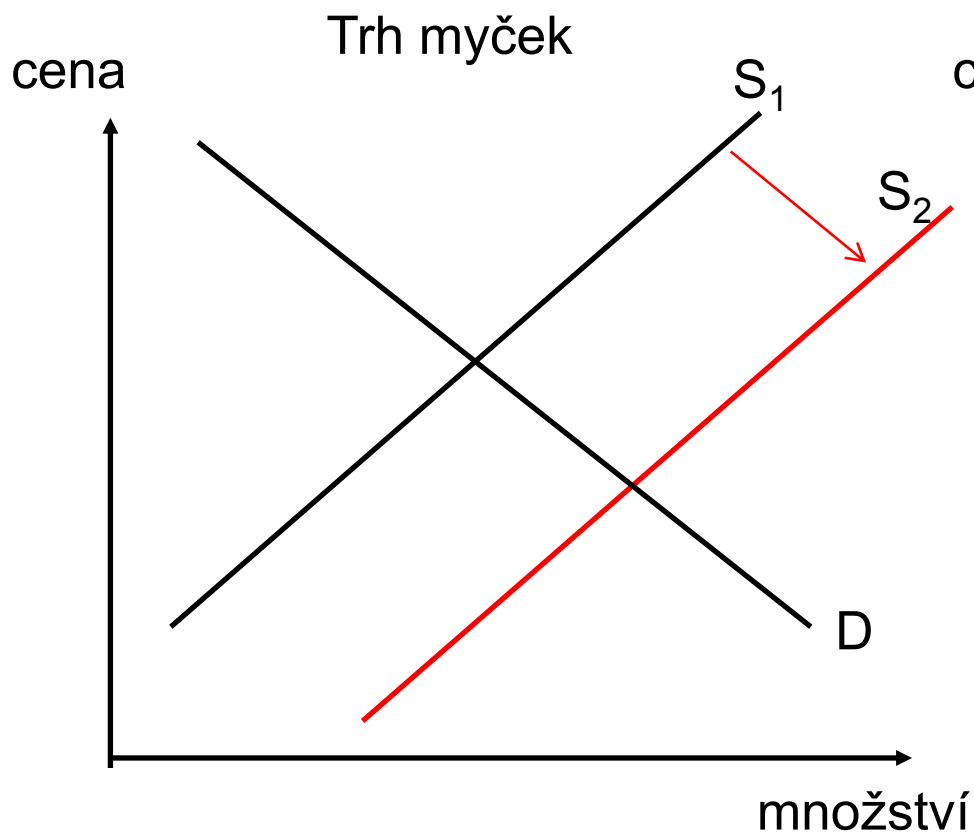

Příklad - myčky

- Konstruktivním zlepšením se výrobcům podařilo snížit náklady na výrobu myček nádobí.
- Jaký to bude mít vliv na trhu myček?
- Jaký to bude mít vliv na trhu elektřiny?

Příklad – myčky

Tržní rovnováha

- Maximalizuje rovnovážná cena blahobyt prodávajících a kupujících?
- Tržní rovnováha – odráží, jak trhy alokují vzácné zdroje
- Na otázku, zda je tržní alokace žádoucí odpovídá ekonomie blahobytu

Ekonomie blahobytu

- = studium, jak alokace zdrojů ovlivňuje ekonomický blahobyt
- nakupující i prodávající na trhu získávají
- rovnováha na trhu maximalizuje celkový blahobyt prodávajících a kupujících

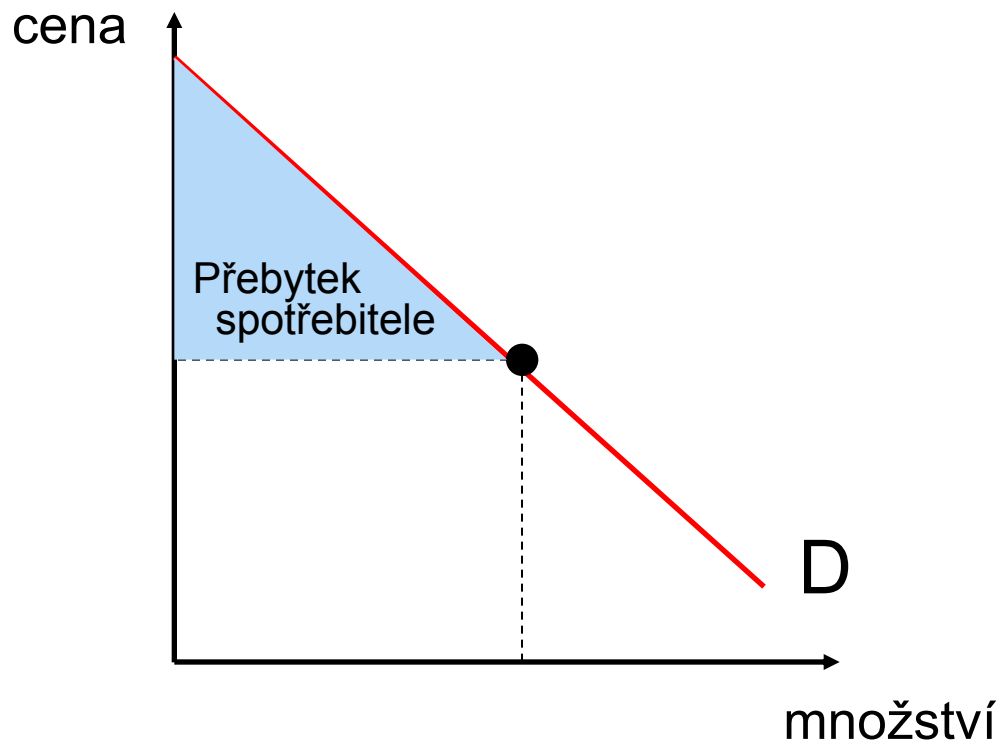
Přebytek spotřebitele, přebytek výrobce

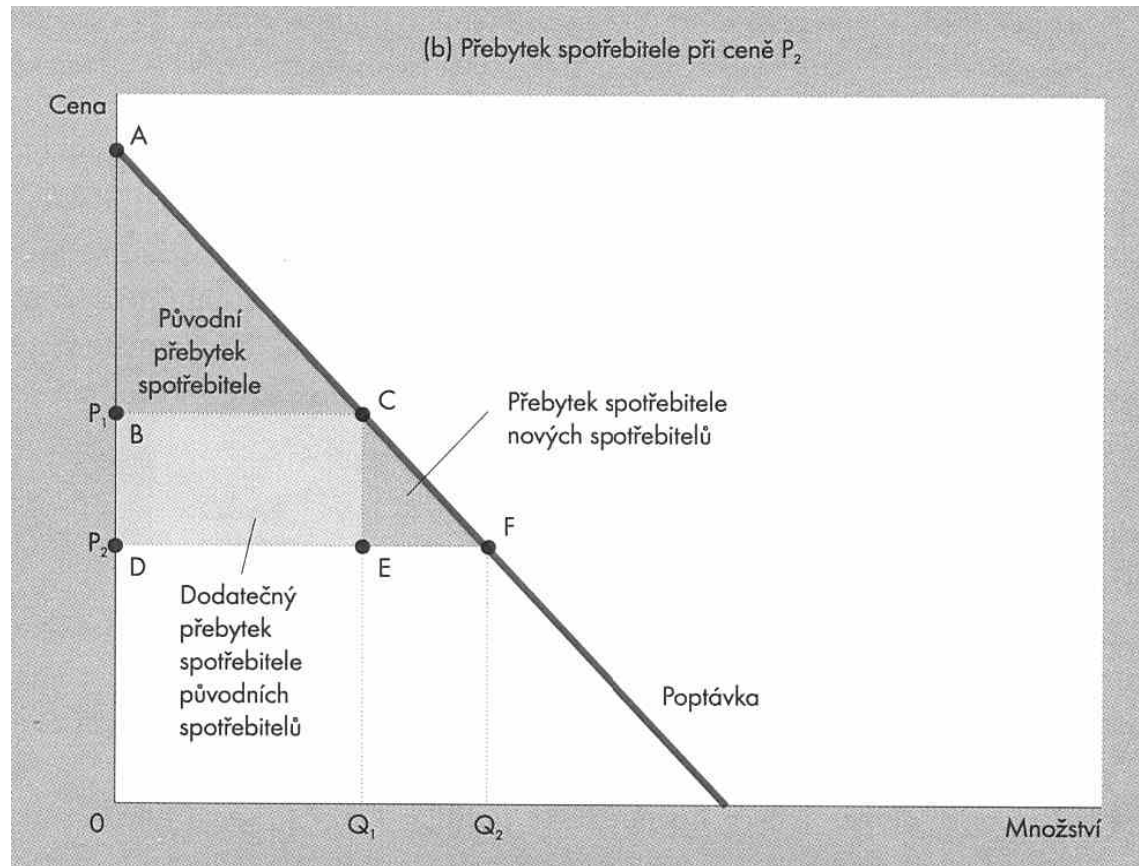
- **Přebytek spotřebitele** = rozdíl mezi tím, co je kupující ochoten zaplatit a tím, co skutečně zaplatí
- **Přebytek výrobce** = rozdíl mezi cenou, kterou prodávající skutečně dostane a cenou, za kterou by byl ještě ochoten prodat

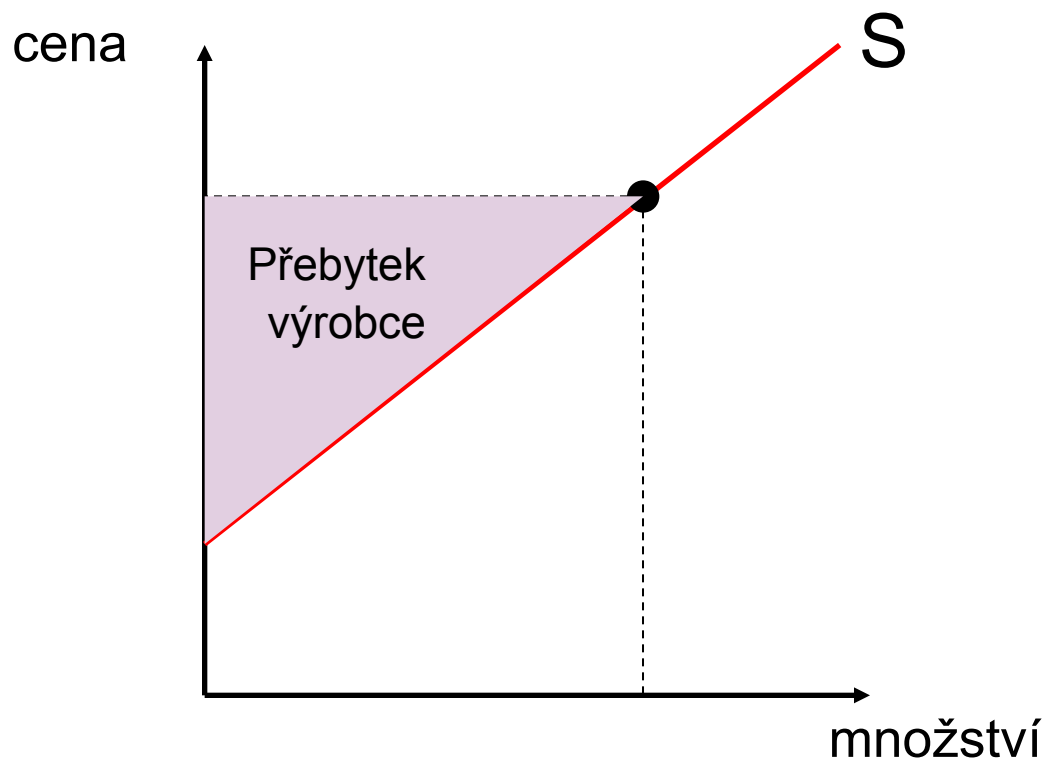
Přebytek spotřebitele

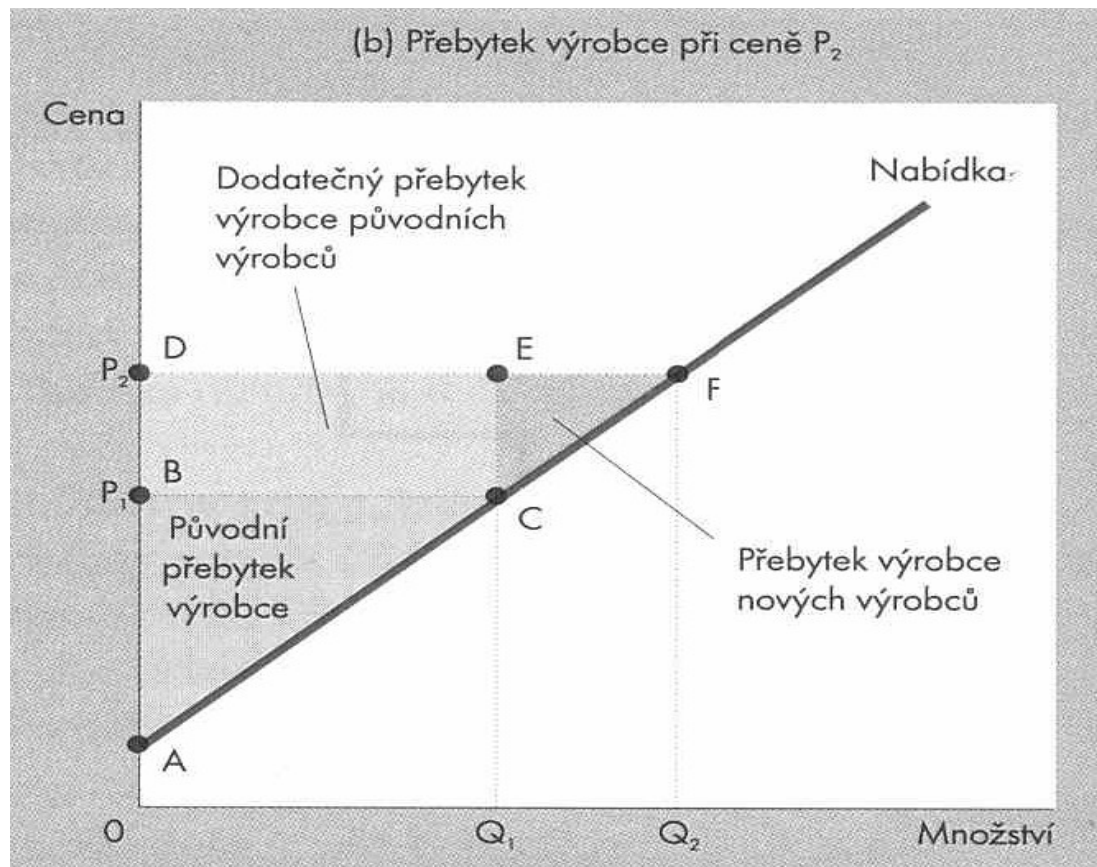
Změna přebytku spotřebitele

Přebytek výrobce

Změna přebytku výrobce

Celkový přebytek a efektivnost

=

přebytek spotřebitele

+

přebytek výrobce

- **efektivnost** = taková alokace zdrojů, kdy je celkový přebytek všech členů společnosti maximální
- **X rovnost** = „spravedlivé“ rozdělení blahobytu mezi všechny členy společnosti

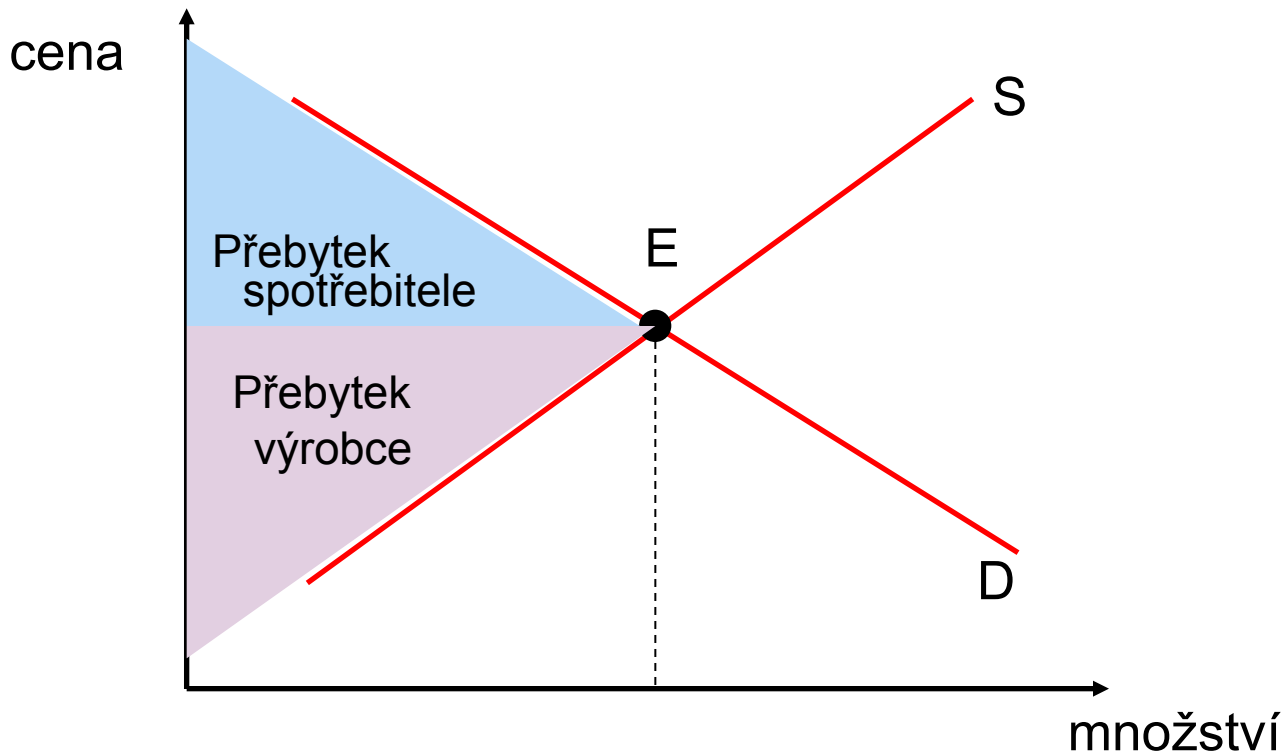

Efektivnost trhu

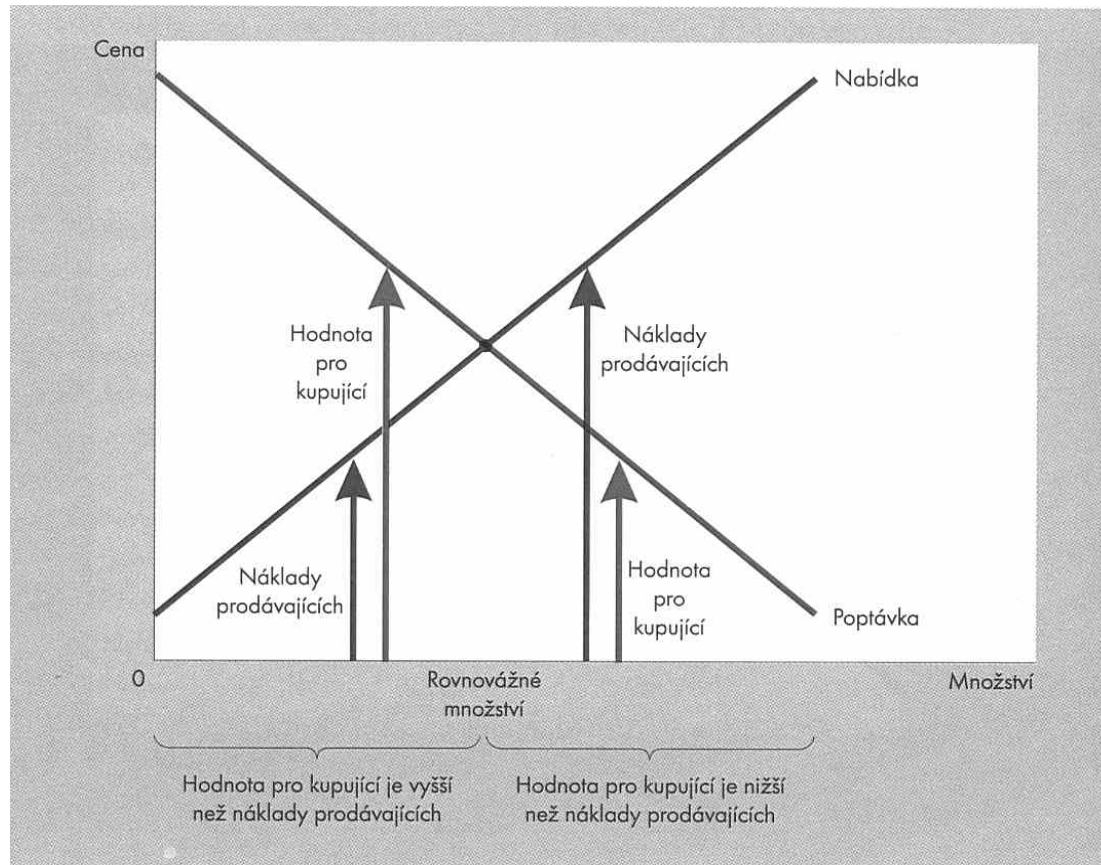

- Svobodné trhy:
  - „přidělují“ statky kupujícím, kteří si jich **nejvíce cení** (ochota platit)
  - „přiřazují“ poptávku po statcích prodávajícím, kteří jsou **schopni vyrábět s nejnižšími náklady**
- ... je produkováno takové množství statků, které maximalizuje přebytek spotřebitele a výrobce

Přebytky při tržní rovnováze

Efektivnost rovnovážného množství

Příklad ze života

Z novin

Obchodování se vstupenkami

Má-li ekonomika alokovat své vzácné zdroje efektivně, musí se statky dostat ke spotřebitelům, kteří si jich cení nejvíce. Neoficiální obchodování se vstupenkami je jeden z příkladů, jak trhy dosahují efektivních výsledků. Překupníci nakupují lístky na divadelní představení, koncerty a sportovní události a pak je prodávají za vyšší cenu, než byla původní. Překupníci si účtují nejvyšší cenu, jakou je trh ochoten zaplatit, a tím pomáhají zajistit, že vstupenky získají spotřebitelé s nejvyšší ochotou za ně platit. Jak ovšem popisuje následující článek, probíhá určitá diskuse o tom, zda by měla tato tržní činnost být legální.

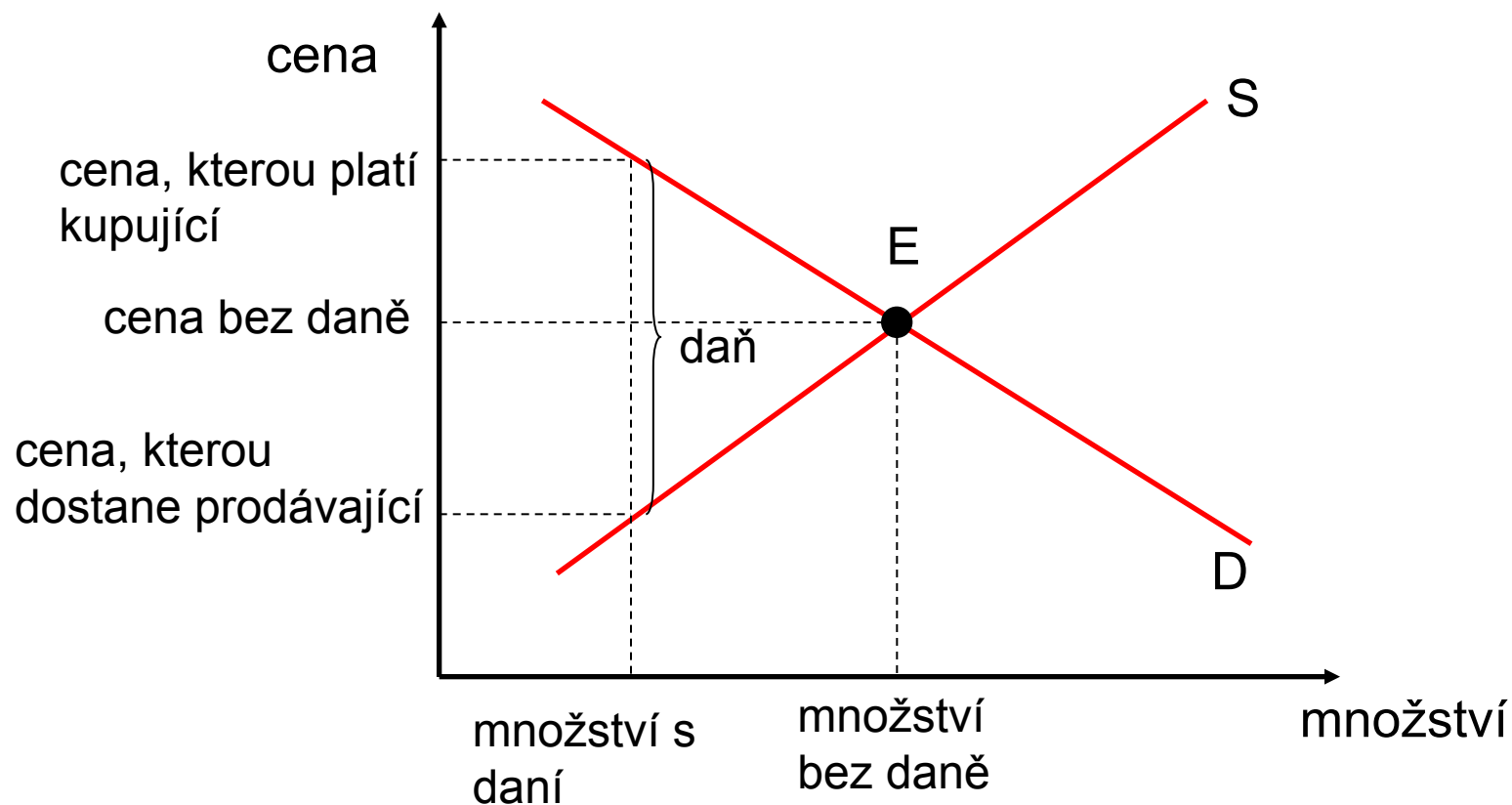

Příklad: Náklady zdanění

- Jak ovlivňují daně ekonomický blahobyt?
= cena placená kupujícími se zvýší, cena, kterou dostanou prodávající, klesne
- Ztráty mrtvé váhy = snížení celkového přebytku vyvolané narušením trhu

Dopad daně

Daňový příjem

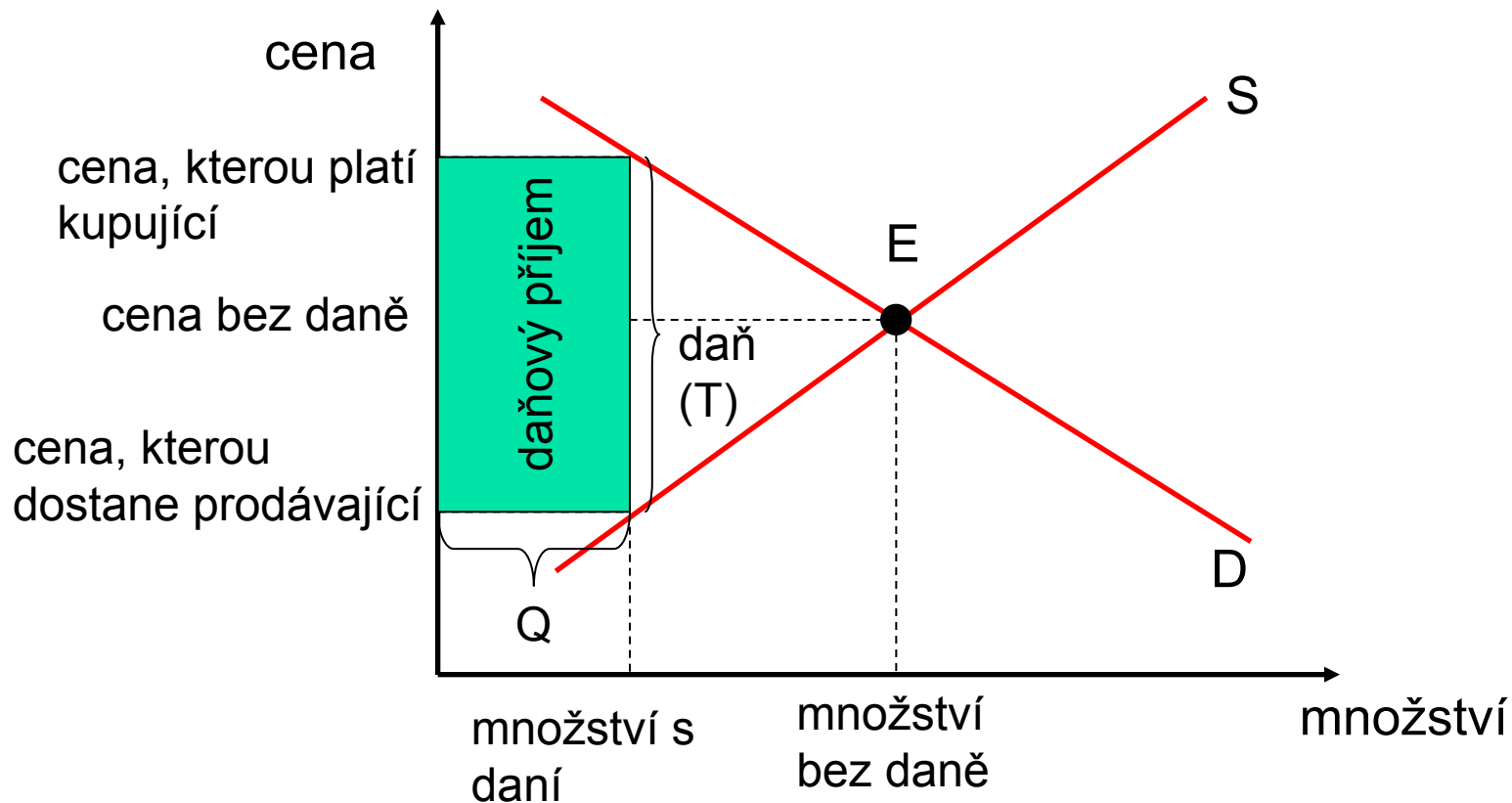

T = výše daně

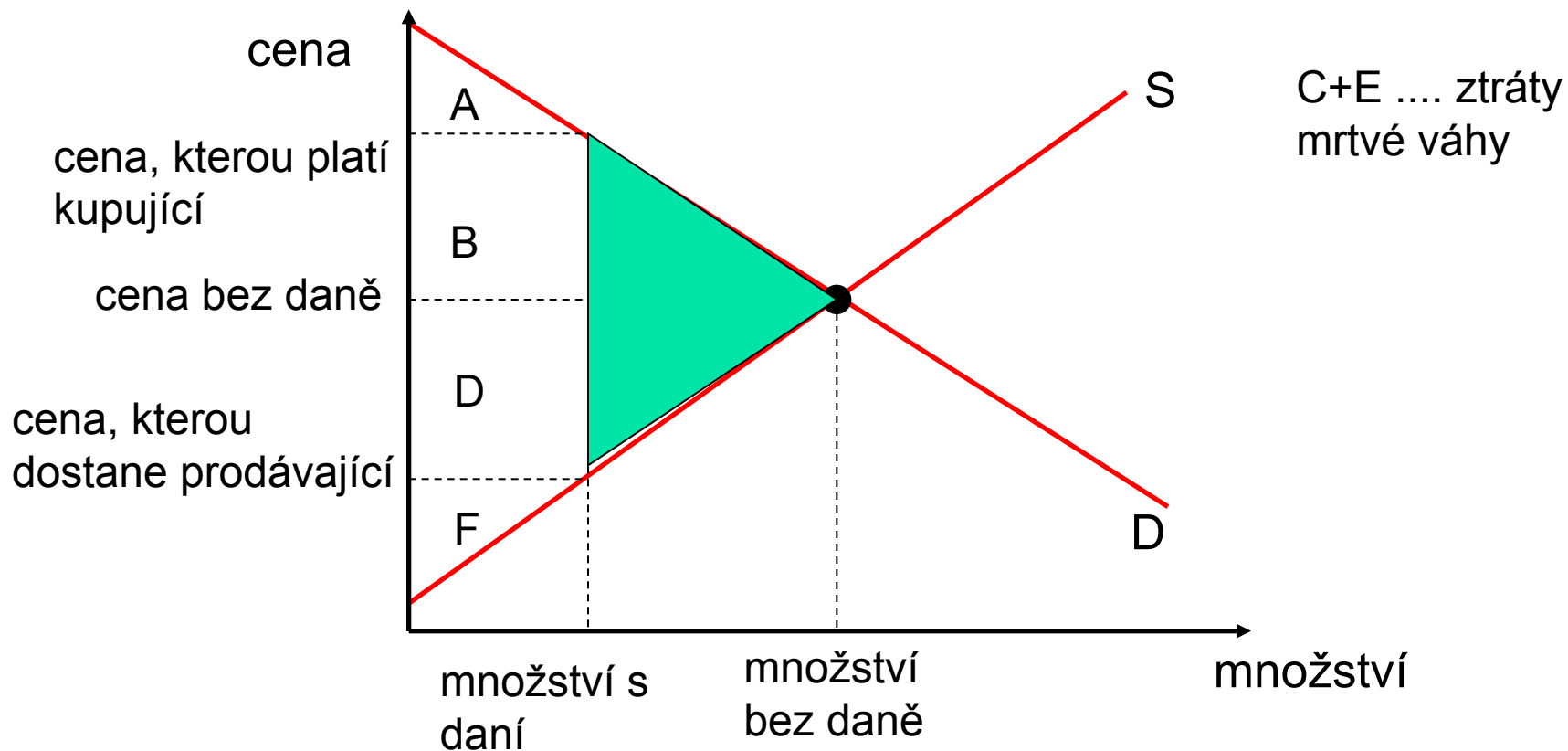
Q = prodané množství produktu

Daňový příjem státu = $T * Q$

Daňový příjem

Dopad daně

Dopad daně

- Změna přebytku spotřebitele
- Změna přebytku výrobce
- Změna daňového příjmu
- Ztráty spotřebitele a výrobce převýší příjem státu z daně

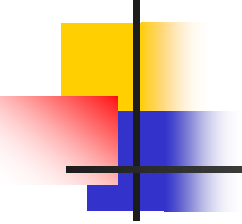

4

EKONOMIE VEŘEJNÉHO SEKTORU

-
-
- „neviditelná ruka“ Adama Smithe vede k tomu, že lidé tím, že sledují své vlastní zájmy na trhu, maximalizují celkový užitek společnosti

- **ALE TRŽNÍ SELHÁNÍ ...**

1. Externality

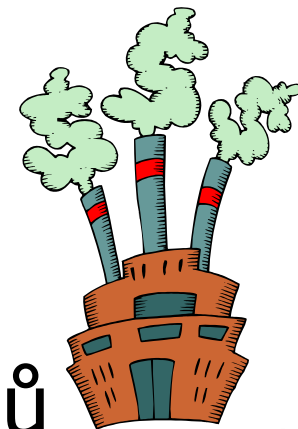

- **Externality** = dopad konání jedné osoby na blahobyt jiné, aniž ta by za to zaplatila/byla odškodněna
- Pozitivní (přínos) X negativní (škoda)
- Způsobují neefektivnost trhu – blahobyt společnosti není maximální

Negativní externality

- Výfukové plyny
- Cigaretový kouř
- Štěkající psi
- Hlasitá hudba od sousedů

Pozitivní externality

- Očkování
- Opravené historické budovy
- Výzkum nových technologií + přelévání

Externality a neefektivnost trhu

- **Negativní:** trhy produkují větší množství než je společensky žádoucí (nejsou zohledněny některé náklady)
- **Pozitivní:** trhy produkují menší množství než je společensky žádoucí (společenská hodnota je vyšší než individuální)

Internalizace externalit

- Vede k tomu, že lidé berou v úvahu externí dopady svých činů
- **Negativní:** např. zdanění
- **Pozitivní:** např. subvence, průmyslová politika, patenty

Jiná řešení

- Morální zásady a společenské sankce
- Charitativní organizace
- Integrace různých druhů podnikání
- Smlouvy mezi jednotlivými stranami

Veřejná politika

- Řeší externality, když výše uvedené soukromé akce selhávají vinou vysokých nákladů
  - a. regulace = zákazy, povinnosti
  - b. tržní řešení: daně, subvence

2. Veřejné statky

- **Nevyloučitelnost ze spotřeby** = není možné někomu zabránit, aby statek využíval
- **Nerivalita** = když statek využívá jeden člověk, může i jiný

Černý pasažér

- **Černý pasažér** = osoba využívající prospěchu z nějakého statku, aniž by za to platila
- = příčina, proč soukromé trhy nemohou zabezpečovat veřejné statky

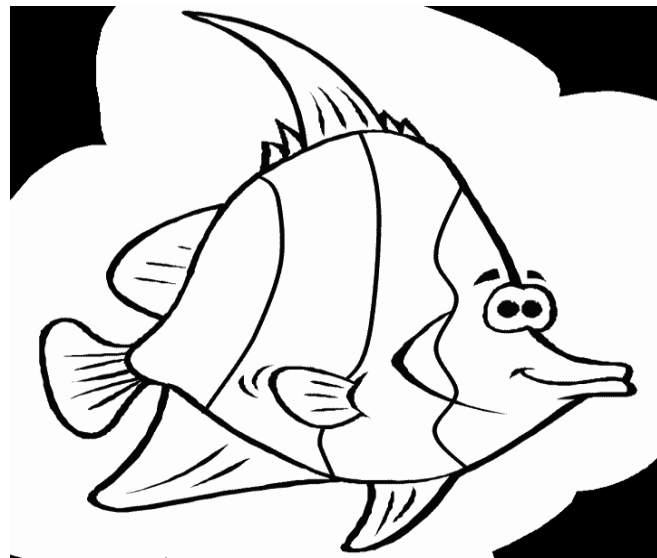
Příklady veřejných statků

- Národní obrana
- Základní výzkum – všeobecné znalosti
- Boj proti chudobě
- Námořní majáky

Důležitost vlastnických práv

- Tržní alokace zdrojů z hlediska efektivnosti selhává, když nejsou dostatečně stanovena vlastnická práva
= stát může vyřešit

Příklad ze života

- „Podle Pavla Béma kultura není veřejný statek. Primátor tvrdí: "kultura je privátní, soukromý statek" a také, že kultura je "strašně složitě objektivizovatelná. Vlastně to nejde". V souvislosti s nedávno transformovaným Dejvickým divadlem, a jeho podporou z veřejných zdrojů, se zamýšlí nad složitostí financování divadel: Jak to, že divadlo Sklep funguje s 200 tisíčovou dotací a divadlo Archa s 20ti miliónovou?“
- <http://www.proculture.cz/cultureinfo/kulturni-politika-v-cr/praha/kultura-v-praze-a-nazory-primatora-pavla-bema-625.html>

Kultura je veřejný statek, jehož základní existenci zajišťuje Ústecký kraj pomocí sítě svých příspěvkových organizací. Nezanedbatelnou roli zde hraje také pravidelná podpora občanských iniciativ, trvalých kulturních aktivit a péče o kulturní památky.⁵

- http://kultura.kr-ustecky.cz/soubory/450018/uk_broura_kultura.pdf

---

- Konec 😊